

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος δωδέκατος Συνδρομή ἑτησία : Ἐν Ἀθήναις, φρ. 10, ἐν τοῖς ἑπτακτίαις φρ. 12, ἐν τῇ ἀλλοδακῇ φρ. 20. — Αἱ συνδρομαὶ ἄρχονται ἀπὸ 1 (Ἰανουαρίου ἐκάστου ἔτους) καὶ εἶναι ἑτησικαί. — Γραφεῖον τῆς Διακονίας: Ὁδὸς Σταδίου, 6 11 Ὀκτωβρίου 1881

Ἀναμνήσεις ΤΟΥ ΙΔΙΩΤΙΚΟΥ ΒΙΟΥ ΤΟΥ ΑἴΝΕ

Συνίστησι καὶ τέλος: 1881 σελ. 621.

Γ΄
Αἰ σπουδαί του.

Τῷ 1819 ἀπῆλθεν εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῆς Βόννης.

Ἐκτὸς τῶν ὑπὸ τοῦ πατρὸς του στελλομένων αὐτῷ χρημάτων, ὁ Ἐρρίκος ἐλάμβανε καὶ παρὰ τοῦ θεοῦ τον πεντακόσια τάλληρα κατ' ἔτος. Ἀλλὰ τὰ στελλόμενα αὐτῷ μόλις ἐπῆρκον εἰς τὰς χρείας του· οὐχὶ διότι ἠσώτευσεν εἰς ἡδονάς, ἢ εἰς πολυτέλειαν, ἀλλὰ διότι τὸ βελάντιον αὐτοῦ ἦτον ἀνοικτὸν πρὸς τοὺς ἐταίρους του, οὐχὶ σπανίως ἀντλοῦντας ἀπ' αὐτοῦ. Ἄς προσθέσωμεν δὲ χάριν τῆς ἀληθείας, ὅτι ἐπεμελεῖτο μεγάλως τῆς ἀνάδοχῆς αὐτοῦ, καὶ ἐνεδύετο μετ' ἄκρας καλλιαιθησίας.

Κατὰ τὸν τότε συρμὸν ἔφερε περιχειρίδας ἐκ τριχάπτων κομψοτάτας, ἀφ' ὧν ἐξήρχετο χεῖρ μικρὰ, ἐφάμιλλος πρὸς αὐτάς κατὰ τὴν λευκότητα. Εἶχε μέτριον τὸ ἀνάστημα, ἐπειδὴ δὲ δὲν εἶχε γένειον, γλυκύτης τις γυναικεία προσετίθετο εἰς τὴν εὐγένειαν τῶν χαρακτηριστικῶν του. Μακρὰ καστανὴ κόμη περιέβαλλε τὸ πρόσωπόν του ἐφ' οὗ, ὑπὸ τὸ τολμηρὸν τῶν ὀφρύων του τόξον, ἀπήστραπτον δύο γλαυκοὶ ὀφθαλμοί. Ἑλληνικὴν εἶχε τὴν ῥίνα, εὐρὴ τὸ στόμα καὶ πλατέα τὰ χεῖλη, ἐφ' ὧν συνήθως ἐπήνθει τὸ μειδίσμα τοῦ σαρκασμοῦ.

* *

Ἐν Βόννῃ ὡν παρήγγειλεν ἱμάτιον ἐκ κυανοῦ βελούδου πρὸς ἀντικατάστασιν ἐτέρου, ἐκ μέλανος βελούδου, φθαρέντος, ὅπερ εἶχεν ὑποσχέσθαι εἰς τὸν κουρέα του. Τὸ ἱμάτιον τοῦτο ἀνήρτα πάντοτε ὁ Ἐρρίκος εἰς τὸν ἀντιθάλαμον· ἀλλ' ὁ βράπτης ἐλθὼν πρῶταν τινα νὰ παραδώσῃ τὴν παραγγελίαν, ἀνήρτησε τὸ καινουργὲς εἰς τὴν θέσιν τοῦ παλαιοῦ. Ὅτε δὲ βραδύτερον ἦλθεν ὁ κουρέυς, ὁ ποιητὴς τῷ εἶπε·

— Σήμερον εἰμπορεῖς νὰ λάβῃς τὸ φόρεμα ἅμα ἐξέλθῃς· εἰξέυρεις ποῦ εἶνε.

Ὁ πανοῦργος Φίγαρος νύχραρίστησεν ὅσον ἠδύνατο θερμότατα, τὸν γενναῖον δωρητὴν, ὑποκλίθη πρὸς αὐτὸν ταπεινότητα, καὶ ἔλαβε τὸ ἐκ

κυανοῦ βελούδου ὠραῖον ἱμάτιον. Ἐκπλαγεὶς διότι δὲν εὗρισκεν αὐτὸ ὅτε ἠθέλησε νὰ τὸ φορέσῃ, ὁ Ἄϊνε ἠρέεσθη εἰπὼν·

— Ὁ κουρέυς εἶχε τύχην.

Καὶ χωρὶς ἄλλως νὰ μεριμνήσῃ περὶ αὐτοῦ ἐνεδύθη τὸ ἐκ μέλανος βελούδου παλαιόν.

Ἐκτοτε ἡ φράσις «ὁ κουρέυς εἶχε τύχην», ἔμεινε ὡς παροιμία ἐν τῇ οἰκογενείᾳ του, λεγομένη περὶ οἰουδήποτε ἐπιτυχάνοντος εὐνοϊάν τινα ἢ δὲν ἦτον ἄξιος.

* *

Ἡ νομολογία καὶ αἱ λίαν σοβαραὶ ἐν γένει μελέται ἀπήρεσκον τῷ ποιητῇ, ὅστις παραμελῶν πάντα τᾶλλα, ἐνησχάλειτο μετὰ ζέσεως εἰς τὴν ἱστορίαν καὶ τὴν φιλολογίαν. Αἱ παραδόσεις τοῦ Ρούδολφ, τοῦ Χούλμαν καὶ πρὸ πάντων τοῦ Σλεγέλου οὐδέποτε ἴσως ἔσχον συντονώτερον καὶ τακτικώτερον ἀκροατήν.

* *

Ἐν ταῖς ἑφημερίαις καὶ ὑπὸ ψευδώνυμον ἐδημοσιεύθησαν κατ' ἀρχὰς οἱ πρῶτοι αὐτοῦ στίχοι. Βραδύτερον δ' ἐποιήσατο συλλογὴν αὐτῶν καὶ προσέτεινεν εἰς τὸν ἐν Λειψίᾳ ἐκδόστην Βρογκάου νὰ δημοσιεύσῃ αὐτήν, ἀλλ' οὗτος ἠρνήθη. Τὸ αὐτὸ δὲν εἶχε συμβῆ καὶ εἰς τὸν Γκαίτε ὅτε ἦτο νέος; Τοῦτο τὸν παρηγόρει.

Τῷ 1821, τέλος, ὁ βιβλιοπώλης Μάουερ ἀπεφάσισε νὰ δημοσιεύσῃ τὴν συλλογὴν. Εἰς δὲ τὸν ποιητὴν ὡς ἀμοιβὴν ἔδωκε μόνον τεσσαράκοντα ἀντίτυπα τοῦ βιβλίου του.

Σπανίως βιβλίον ἠξιώθη τηλικαύτης ἐπιτυχίας καὶ ἐκίνησε θερμότερον τὸν ἐνθουσιασμὸν τοῦ δημοσίου.

Εἶτα ἐδημοσιεύθη τὸ Buch der Lieder, ὅπερ μὴ γενόμενον ἐπίσης δεκτὸν πρὸς δημοσίευσιν ὑπὸ πολλῶν ἐκδοτῶν, ἠγοράσθη ὑπὸ τοῦ ἐν Ἀμβούργῳ Κάμπε ἀντὶ χιλίων φράγκων.

Ἡ δημοσίευσίς τῆς συλλογῆς ταύτης ἀπέβη ἐπωφελεστάτη εἰς τὸν Κάμπε. Ἐπὶ τοσοῦτον δ' εὐηρεστήθη ἐκ τῆς λαμπρᾶς ταύτης ἐπιχειρήσεως, ὥστε ἀπέκτησεν ἀκολούθως τὴν ἀποκλειστικὴν ἰδιοκτησίαν τῶν ἔργων τοῦ Ἐρρίκου Ἄϊνε. Ἀλλ' ἐφάνη ἥμισυα γενναϊόδωρος πρὸς τὸν ποιητὴν καὶ ἐπ' ἰδίᾳ μόνον ὠφελεία ἐξεμετάλλευσεν τὸ χρυσοῦν μεταλλεῖον.

* * *

Ὁ Ἄϊνε ἐθαύμαζε τὸν Γκαίτε καθ' ὅλον δὲ τὸν βίον αὐτοῦ ἐτήρησε βαθὺν σεβασμὸν πρὸς τὸν ποιητὴν τοσοῦτων ἀριστουργημάτων· ἀλλ' ὁ γηραιὸς ποιητὴς δὲν εἶδεν ἄνευ δυσαρρεσκείας τινὸς ἀνατέλλοντα τὸν νέον τοῦτον ἀστὴρα. Οὐδέποτε συνεπάθησε μεγάλως οὐδὲ δίκαιος ὑπῆρξε πρὸς αὐτὸν, ὅστις τοῦλάχιστον ὑπὸ τοῦ ἐνθουσιασμοῦ του ἐλαυνόμενος μετέβη ὅπως προσενέγκη αὐτῷ τὸν σεβασμὸν του εἰς Βεϊμάρην.

Ὁ Γκαίτε ὑπεδέξατο αὐτὸν μετὰ τῆς συνήθους φιλοφροσύνης καὶ εὐγενείας αὐτοῦ. Ἐν τινι τῶν ἐπισκέψεων τούτων, τοῦ λόγου περὶ ἀσημαντα ὄντος, ὁ Γκαίτε ἠρώτησεν αἴφνης τὸν Ἄϊνε·

— Καὶ εἰς τί κατὰγίνεσθε τῶρα;

— Εἰς τὸν Φάουστ, ἀπεκρίνατο ὁ νέος ποιητής.

Δυσαρρεστηθεὶς ἐκ τῆς ἀπαντήσεως ταύτης (τὸ δεύτερον μέρος τοῦ Φάουστ αὐτοῦ δὲν εἶχεν ἔτι ἐκδοθῆ) ὁ γέρον συνέσπασε τὰς ὀφρὺς καὶ εἶπε ἑρως:

— Κύριε Ἄϊνε, δὲν ἔχετε ἄλλας ὑποθέσεις εἰς Βεϊμάρην;

— Ἀφ' οὗ διήλθον τὴν φιλίαν τῆς οἰκίας σας, ὄλαι μου αἱ ὑποθέσεις ἐν τῇ πόλει ταύτῃ ἐτελείωσαν.

Καὶ βαθέως ὑποκλινόμενος, ἀπῆλθε.

* * *

Τῷ 1825 περὶ τὰς σπουδὰς αὐτοῦ ἐν Λουθεοῦργῃ ἀνεκηρύχθη διδάκτωρ. Ἀπέλιθε δὲ μεγίστην σημασίαν εἰς τὸ διδακτορικὸν του δίπλωμα καὶ ἰδοὺ τί λέγει ἐν τῷ αὐτοβιογραφικῷ του σκεδάσματι.

«Ἐν Γοττίνῃ ἀνεκηρύχθη διδάκτωρ τὰ νομικὰ μετὰ ἰδιαιτέρων ἐξέτασιν καὶ δημοσίαν θέσιν, ἐν ἧ ὁ περιώνυμος Hugo κοσμήτωρ τῆς νομικῆς σχολῆς δὲν μοῦ ἐφείσθη οὐδὲ τῆς ἐλάχιστης σχολαστικῆς τυπικότητος. Καίτοι τὸ τελευταῖον τοῦτο σὰς φαίνεται ἱκανῶς παιδαριώδες, σὰς παρακαλῶ νὰ τὸ σημειώσητε, διότι ἐν τινι βιβλίῳ ἄρτι κατ' ἐμοῦ δημοσιευθέντι δι' ἐσχυσήθησαν ὅτι ἠγόρασα τὸ ἀκαδημαϊκὸν μου δίπλωμα. Ἐξ ὅλων τῶν περὶ τοῦ ἰδιωτικοῦ μου βίου δημοσιευθέντων ψευδῶν, τοῦτο μόνον ἐπεθύμουν νὰ ἴδω διαψευδόμενον. Ἰδέτε τὴν ἀλαζονείαν τοῦ σοφοῦ! Ἄς λέγωσι περὶ ἐμοῦ ὅτι εἶμαι νόθος, υἱὸς δημίου, ληστής, ἄθεος, κακὸς ποιητής· γελῶ· ἀλλ' ἡ καρδιά μου πληγόνεται ὅταν βλέπω διαμφισθητουμένῃν τὴν διδακτορικὴν μου ἀξιοπρέπειαν· τὸ λέγω, καὶ ἄς μείνη μεταξὺ μας, καίτοι διδάκτωρ τὰ νομικὰ, ἐκ πασῶν τῶν ἐπιστημῶν, τὰ νομικὰ πρὸ πάντων εἰς ἐμὲ ὀλιγώτερον».

Ἐξητήσατο θέσιν τινὰ παρὰ τῆς κυβερνήσεως, ἀλλὰ, μετ' ὅλην τὴν ἰσχυρὰν προστασίαν ἧς ἀπῆλθε, δὲν κατώρθωσε νὰ ἐπιτύχη κατάλληλον θέσιν. Μετέβη εἰς Νονδερνέ, ὅπως ἀνακλυθῆ ἀπὸ

τῶν κόπων τῶν μελετῶν του, καὶ μετὰ τινὰς εἰς Ἀμβούργον ἐκδρομὰς, ἐπέστρεψε τέλος καὶ ἐγκατέστη ἐν Βερολίνῳ.

Κατὰ τὰ δύο ἐπόμενα ἔτη ἐδημοσίευσεν ἀλλοδιαδόχως τὸν πρῶτον καὶ δεύτερον τόμον τῶν *Reisebilder*, ὧν τοιαύτη ὑπῆρξεν ἡ ἐπιτυχία, ὥστε περὶ αὐτοῦ μόνου ἐγένετο λόγος ἀνὰ τὴν Γερμανίαν.

Δ'

Νεότης καὶ ὥριμος ἡλικία αὐτοῦ.

Τῷ 1827 ὁ Ἑρρίκος Ἄϊνε ἐπισκέψατο τὴν Ἀγγλίαν. Διέμεινε δ' ἐφ' ἱκανὸν ἐν Λονδίνῳ καὶ διεσκέδασε πολὺ διὰ τῶν σκουλῶν τοῦ θεοῦ του.

Κατὰ τὴν ἀπὸ Ἀμβούργου ἀναχώρησίν του ὁ θεὸς του Σολομῶν Ἄϊνε ἐκτὸς τῶν ἀναγκαιοῦντων διὰ τὸ ταξιδεῖον χρημάτων, παρέδωκεν αὐτῷ καὶ συναλλαγματικὴν τετρακοσίων λιρῶν στεργλιῶν πληρωτέων παρὰ τοῦ οἴκου Ῥότσιλδ, ἀλλ' ἀφ' οὗ τῷ ἐξήγησε πρῶτον ῥητῶς ὅτι ἡ συναλλαγματικὴ ἦτο διὰ τὸν τύπον μόνον, ὅπως περιβάλλῃ διὰ μείζονος σπουδαιότητος τὴν σύστασιν. Οἶα λοιπὸν ὑπῆρξεν ἡ ὀργή του εἰδοποιηθέντος μετ' ὀλίγας ἡμέρας ὅτι ἐχρῶσθη ἡ μερίς του διὰ τῶν τετρακοσίων λιρῶν!

Οὐδὲν ἠδύνατο νὰ πράξῃ, ἠναγκάσθη νὰ ὑποκύψῃ.

Ἀλλ' ὅτε ὁ ἀνεπιθύμτος ἐπιστρέψας ἐκ Γερμανίας προσῆλθε πρὸς αὐτὸν ὅπως τὸν εὐχαριστήσῃ.

— Ἄχ, κακοκέφαλε! ἀνέκραξεν ὁ τραπεζίτης μανιώδης· ἄχ ὀκνηρὸ! ἀνάξιε! δῆμιε τῶν χρημάτων! Δὲν θὰ γείνης ποτὲ δι' ἄλλο τίποτε ἱκανὸς παρὰ μόνον διὰ νὰ τὰ πετᾷς ἀπὸ τὸ παράθυρον καὶ νὰ μουντζουρώνῃς βιβλία;

Ὁ Ἑρρίκος Ἄϊνε ἤκουσεν αὐτὸν ἀτάραχος· εἶτα δὲ διὰ τοῦ σκαρραστικοῦ του ἤθους·

— Ἀγαπητέ μου θεῖε, τῷ εἶπε, διατί παραπονείσθε; Μήπως ἔχετε τὴν ἀξίωσιν, πλούσιος ὡς εἴσθε, νὰ μὴ πληρόνετε τὴν τιμὴν τοῦ ὅτι φέρετε τὸ ὄνομά μου;

Καὶ λαβὼν τὸν πῖλόν του ἀπῆλθεν ἡσύχως.

*

Τῷ 1828 ἐπισκέψατο τὴν Ἰταλίαν.

Ἐν Φλωρεντίᾳ δὲ συνέβη αὐτῷ ἐπεισοδίον τι ἱκανῶς ἀστεῖον. Ἐν τῷ ξενοδοχείῳ ἐν ᾧ κατέλυε συγκατάκει ἀγγλικὴ τις οἰκογένεια, μετ' ἧς συνηγετίσθη ὁ ποιητής, ἀποτελουμένη ὑπὸ πατρὸς, μητρὸς καὶ δύο νεαρῶτάτων μίς ξανθῶν, ῥοδιῶν καὶ ῥοδιῶν.

Κατὰ τὴν πρῶτην πρὸς τὴν οἰκογένειαν ἐπίσκεψιν τοῦ ποιητοῦ προσηνήθη αὐτῷ τέτιον, ὅπερ ἐπήνεσεν ὡς ἐξαιρετόν.

— Ἄ, βέβαια, εἶπεν ὁ πατήρ, τὸ φέρω ἐπίτηδες ἀπὸ τὸ Λονδίνον, διότι εἰς ἐμὲ εἰς τὴν Ἰταλίαν δὲν ὑπάρχει τέτιον.

Ὁ Ἄϊνε ἤρξατο μειδιῶν.

— Νομίζω ὅτι ἀπατάσθε, εἶπεν· ἐγὼ πίνω καθ' ἐκάστην ἐσπέραν.

— Ποῦ; εἰς τὴν οἰκίαν σας; εἰς Ἀμβούργον;

— Ὁχι, ἐδῶ!

— Εἰς τὸ ξενοδοχεῖον;

— Εἰς τὸ ξενοδοχεῖον· πίνω καθ' ἐκάστην ἐσπέραν· δὲν εἶνε βέβαια ὡς τὸ ἰδικόν σας, τὸ ὁμολογῶ, ἀλλ' ὅπως δῆποτε πίνεται.

— Very extraordinary, εἶπεν ἡ μικροτέρα μίς, ἐν ᾧ ἡ μεγαλειότερα ἐκίνε τὴν ὠραίαν τῆς κεφαλῆν μετ' ἤθους ἀμφιβολίας.

— Ἐρχεσθε νὰ λάβητε τὸ τέτιον αὔριον μετ' ἐμοῦ; εἶπεν ἐπὶ τέλους ὁ Ἑρρίκος ὅπως ἄρη πασαν ἀμφιβολίαν.

Ἡ πρότασις ἐγένετο ἀποδεκτή· τὴν ἐπανέλαβε δὲ καὶ ἀπερχόμενος. Ὁ πατήρ ὑπεσχέθη νὰ μεταβῆ μετὰ τῆς οἰκογενείας του.

— Παράδοξον πρᾶγμα, προσεῖπεν, ἐνόμιζον ὅτι δὲν ὑπάρχει τέτιον εἰς τὴν Ἰταλίαν.

Τὴν ἐπαύριον οἱ προσκεκλημένοι μετέβησαν παρὰ τῷ ποιητῇ κατὰ τὴν τεταγμένην ὥραν. Ἀρχεται ἡ συνδιάλεξις καὶ ἀναμένεται τὸ τέτιον. Ὁμιλοῦσι περὶ τοῦ Βύρωνος (θέματος τότε πάσης συνδιαλέξεως), ὁμιλοῦσι περὶ πάντων τῶν ζώντων ποιητῶν, περὶ τῶν τεθνηῶτων, ὁ καιρὸς παρέρχεται καὶ τὸ ἀναμενόμενον τέτιον δὲν φαίνεται.

Ὁ Ἄϊνε ἀνυπομονεῖ· κρούει τὸν κώδιον· ἐμφανίζεται θεράπων τις τοῦ ξενοδοχείου. Ὑποψελλίζει συγκεχυμένας τινὰς φράσεις συγγνώμης καὶ ἀπέρχεται λέγων ὅτι θὰ φέρῃ μετ' ὀλίγον τὸ αἰτηθέν.

Ἡμίσεια ὥρα, μία ὥρα παρέρχεται.

Ὁ Ἄγγλος καὶ ἡ σύζυγός του παρίζανται σοβαροὶ εἰς τὴν σκηνὴν ταύτην· αἱ μίς μειδιῶσι κακεντρεχῶς.

Ἡ βραδύτης φαίνεται ἀνεξήγητος· ἀλλὰ παρατείνεται πάντοτε. Αἱ νεαρὰ ἀγγλίδες ἄρχονται γελῶσαι δυνατώτερα, καὶ αὐτὸς δ' ὁ πατήρ ἄρχεται ψιθυρίζων·

— Curios, curios!

Ὁ Ἄϊνε κρούει σφοδρῶς τὸν κώδιον μέχρι διαρρηξέως τοῦ θώμιγγος.

Τέλος ἐμφανίζεται ὁ διευθυντὴς τοῦ ξενοδοχείου αὐτοπροσώπως.

Ζητεῖ συγγνώμην διὰ τόσων σκοτεινῶν φράσεων ὅσον καὶ ὁ θεράπων· ἐπαναλαμβάνει τὰς λέξεις δυστύχημα, ἀναζήτησις, ὑπομονή, καὶ ἀπέρχεται ὑπισχνόμενος καὶ αὐτὸς ὅτι μετ' ὀλίγον ἀφελύτως θὰ τοῖς δοθῇ τὸ τέτιον.

Ἀλλὰ καὶ ἡ ὑπόσχεσις αὕτη εἰς οὐδὲν ἀπέληξε. Μετὰ ἡμίσειαν δὲ μόλις ὥραν, καὶ ἀγωνιώδη τοῦ Ἄϊνε προσδοκίαν, ἀνῶξε τὴν θύραν ὁ ξενοδόχος ἀλλ' ἄνευ τέτιου πάλιν.

Αἱ δύο ἀδελφαὶ φανερὰ πλέον ἐκάγχασον, ἐσκωποῦν τὸν Ἄϊνε.

Ὁ ξενοδόχος ἤρχιστο μακρὰν δικαιολογητικὴν ἐκθεσιν, ἐν ἧ ἐν μέσῳ μυρίων αἰτήσεων συγ-

γνώμης, ὁ Ἄϊνε κατώρθωσε νὰ ἐννοήσῃ τὰ ἐξῆς.

Ἡ ἀγγλικὴ οἰκογένεια ἐλάμβανε τὸ τέτιον τῆς μίαν ὥραν πρὸ αὐτοῦ, ὁ δὲ ξενοδόχος προσέφερεν εἰς αὐτὸν δεύτερον ἔγχυμα τοῦ αὐτοῦ τέτιου· λοιπὴν ἐπειδὴ τὴν ἐσπέραν ἐκίνην ἡ ἀγγλικὴ οἰκογένεια δὲν ἔλαβε τὸ τέτιον τῆς κατὰ τὸ δειπνον, ἦτον ἀπολύτως ἀδύνατον νὰ προσενέγκῃ αὐτῷ τέτιον. Προσεπάθησε νὰ εὕρῃ ἀνὰ τὴν πόλιν, συντάραξεν ὅλην τὴν ἀγορὰν, ἀλλὰ δὲν εὗρε.

Αἱ ξανθαὶ μίς ἐγέλων μέχρι δακρύων, ὁ πατήρ ἐγέλα, καὶ ἡ μήτηρ ἐπίσης ἐγέλα.

Ἐπὶ τέλους προσεκάλεσαν αὐτὸν καὶ τῷ προσήνεγκον τὸ τέτιον, ὅπερ ἠθέλησε νὰ τοῖς προσενέγκῃ, καὶ ὅπερ τῷ ἐφάνη ἐξαιρετόν, ἀλλ' ἤττον ἐλαφρὸν ἢ τὸ σύνηθες.

*

Κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν παρουσιάσθη αὐτῷ εὐκαιρία ὅπως δείξῃ τὴν υπερηφανίαν καὶ ἀνεξαρτησίαν τοῦ χαρακτῆρός του.

Εὕρισκετο ἐν Μονάχῳ· ἐγένετο δὲ λόγος περὶ αὐτοῦ ἐν τῇ αὐλῇ. Οἱ μὲν ἐξεθεάζον τὴν ποιητικὴν του μεγαλοφάνειαν, οἱ δὲ τὸν πνευματώδη του οἶστρον καὶ τὴν εὐφροσύνην συνδιάλεξιν του μετὰ τοσοῦτου ἐνθουσιασμοῦ, ὥστε μία τῶν πριγκιπισσῶν ἐξέφρασε τὴν ἐπιθυμίαν νὰ τὸν γνωρίσῃ.

— Οὐδὲν εὐκολώτερον, εἶπεν ὑπασπιστής τις· εἰς ἐμὲ ποῦ κατοικεῖ.

Καὶ ἔπεμψε παραγγῆμα εἰς τῶν αὐλικῶν ὑπαλλήλων εἰς τὸ οἶκημα τοῦ ποιητοῦ μετὰ τὴν διαταγὴν νὰ παρακαλέσῃ αὐτὸν ὅπως ἔλθῃ καὶ λάβῃ τὸν καφὲν του παρὰ τῇ Ἄ. Ὑψηλότητι.

Ὅτε ὁ αὐλικὸς ὑπάλληλος ἐξέβηκε τὸν σκοπὸν τῆς ἀποστολῆς του,

— Προσφέρετε τὰ σεβάσματά μου εἰς τὴν Ἄ. Β. Ὑψηλότητα καὶ εὐχαριστήσατέ την διότι ἔλαβε τὴν καλωσύνην νὰ με συλλογισθῇ· ἀλλὰ παρακαλέσατέ την νὰ με συγχωρήσῃ· συνειθίζω νὰ λαμβάνω τὸν καφὲν μου ὅπου καὶ τὸ γεῦμά μου.

*

Ὁ τρίτος τόμος τῶν *Reisebilder* ἐδημοσιεύθη τῷ 1830· ἀλλ' ἠξιώθη ἐλάχιστος ἐπιτυχίας τῶν δύο προγεγεσμένων.

Κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἀπελιπίσθεις πλέον τοῦ νὰ ἐπιτύχῃ θέσιν ἐν τῇ ἰδίᾳ του πατρίδι, καὶ ἀπογοητευθεὶς, μετέβη καὶ ἐγκατέστη ἐν Παρισίοις ὅπως ἐργασθῇ (ἦτο μία τῶν χιμαῖρών του) πρὸς τὴν δικαιοδικὴν συμμαχίαν τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Γερμανίας.

Οἱ Γάλλοι, παρ' οἷς ἡ γερμανικὴ φιλοσοφία ἀπῆλκε μεγίστης τότε ὑπολήψεως, ὑπεδέξαντο αὐτὸν ἐγκαρδίως.

Ὁ Ἀλέξανδρος Δουμάς ἦτον εἰς τῶν θερμοτέρων αὐτοῦ θαυμαστῶν.

Μετὰ τῶν ἡμερῶν μαθῶν ὅτι οἱ Γερμανοὶ ὕβριζον τὸν ποιητὴν διὰ τῶν ἐφημερίδων των καὶ ἐ-

φαίνοντο παραγωνίζοντες τὴν μεγαλοφυΐαν του·
— Θὰ τὸν υἱοθετήσωμεν εὐχαρίστως, ἡμεῖς οἱ
Γάλλοι καὶ θὰ ὑπερφηανεύομεθα ἐπ' αὐτῷ, ἀνέ-
κραξεν, ἂν ἤθελε νὰ ἦεν ἐκ τῶν ἡμετέρων. Ἀλλὰ
δυστυχῶς ἔχει τὸ σφάλμα ν' ἀγαπᾷ πολὺ τοὺς
Γερμανοὺς, καὶ πολὺ περισσότερον παρ' ὅσον ἀ-
ξίζουσι.

Μετ' ὀλίγον, πράγματι ὁ Ἄϊνε ἐμονομάχησε
μετὰ Γάλλου, ὅστις ἐντὸς καφεναίου ἐνώπιόν
του ἐξεφράσθη κακῶς περὶ τῆς Γερμανίας.

* *

Παρὰ τὴν καυστιότητά του καὶ τὴν τάσιν
αὐτοῦ πρὸς τὸ χλευάζειν πάντα καὶ πάντας, ὁ
Ἄϊνε ἐλατρεύετο ἐν Παρισίοις. Ἐπεζητεῖτο παρὰ
πάντων ἢ συναναστροφὴ αὐτοῦ. «Ὁ Ἐρρίκος Ἄϊνε,
εἶπεν ὁ Θεόφιλος Γκωτιέ, ἦτο πολὺ μᾶλλον σπά-
ταλος τοῦ πνεύματός του ἢ τῶν χρημάτων καὶ
τῆς υγιείας αὐτοῦ».

Ἐγίνωσκε τὴν γαλλικὴν ὡς τὴν μητρικὴν αὐ-
τοῦ γλῶσσαν, συνειργάσθη δ' εἰς πολλὰς περισι-
νάς ἐφημερίδας, ἰδίᾳ δὲ εἰς τὴν Ἐπιθεώρησιν
τῶν δύο κόσμων.

Καίτοι διαμαρτυρούμενος τὸ δόγμα, ἦτο παν-
θειστὴς μᾶλλον ἢ χριστιανός. Ἐν τούτοις κατὰ
τὰ τελευταῖα τοῦ βίου του ἔτη αἱ πεποιθήσεις
του ἐφάνησαν μεταβληθεῖσαι καὶ πνοή τις θρη-
σκευτικῆ αἰσθητικῆ παρεκίνησεν αὐτὸν νὰ γρά-
ψῃ πρὸς τὸν Κάμπε· «Δὲν θέλω πλέον ν' ἀστει-
εῦμαι μετὰ τὸν Θεόν, καὶ ζητῶ ταπεινῶς συγγνώ-
μην παρ' αὐτοῦ δι' ὅσα ἐναντίον του ἔγραψα».

Τὸ παράρτημα τῶν Reisebilder ἐδημοσιεύθη
τῷ 1831. Μετὰ δύο ἔτη ἐδημοσίευσεν τὸ περὶ τῆς
καταστάσεως τῆς Γαλλίας βιβλίον του· εἶτα δὲ
ἀλληλοδιαδόχως—τῷ 1834 τὸν πρῶτον τόμον
τῆς Ἐκθέσεως· τῷ 1835 τὸν δεύτερον τόμον
τῆς Ἱστορίας τῆς Φιλολογίας· τῷ 1837 τὸν
τρίτον τόμον τῆς Ἐκθέσεως· τῷ 1840 τὸν τέ-
ταρτον καὶ μελέτην φέρουσαν τίτλον—Ὁ Ἐρ-
ρίκος Ἄϊνε περὶ Βύρνε.

Ἐν τῷ βιβλίῳ τούτῳ ὁ Ἄϊνε ἔλεγε·

«Ἐν Φραγκφόρτῃ ἐζήτησα ποῦ ἦτο τὸ οἶκον
τοῦ Βύρνε, ἀλλ' οὐδεὶς ἠδυνήθη νὰ μοὶ δείξῃ αὐ-
τό· ἀλλὰ πάντες μοὶ εἶπον ὅτι ἡ κατοικία τῆς
κυρίας Βὼλ εὐρίσκειται ἐν Βαλγκράβεν».

Προσετίθη δ' ὅτι ἡ κυρία αὕτη ἦτο στενοτάτη
φίλη τοῦ Βύρνε.

Αἱ λέξεις αὗται ἐγένοντο βραδύτερον αἰτία μο-
νομαχίας μετὰ τινος διδάκτορος Στράους συζευ-
θέντος αὐτῆ. Ἡ μονομαχία ἐγένετο ἐν Ἁγίῳ
Γερμανῷ, ἐπραγματίσθη δ' ὁ ποιητὴς ἐλαφρῶς τὸν
ἀριστέρον βραχίονα.

Ἄλλ' αἱ λέξεις αὗται ἐπέδρασαν καὶ ἄλλως,
σπουδαιότερον ἐπὶ τοῦ βίου του. Ἡμέρας τινὰς
πρὸ τῆς μονομαχίας συγκινήθη ὑπὸ τῶν δακρύ-
ων τῆς γυναικὸς ἣν ἠγάπα, θέλων δ' ἄλλως τε
νὰ ἐξαπαλίσῃ αὐτὴ μέλλον τι ἐν περιπτώσει δυ-

στυχήματος, συγκατένευσε νὰ συζευχθῇ αὐτὴν.
Ὁ γάμος ἐτελέσθη τῇ 31 Αὐγούστου 1841 ἐν
τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ Ἁγίου Σουλπικίου.

Ἡ Ματθίλδη Μιράτ ἦτο τότε περικαλλῆς γυ-
νὴ, ὑψηλὴ τὸ ἀνάστημα, εὐμελὴς. Εἶχε μέλαιναν
τὴν κόμην, λευκοὺς τοὺς ὀδόντας, τὰ χεῖλη ζω-
ρῶς εὐχρῶς, καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς πλήρεις ἠδύτη-
τος καὶ ἐκφράσεως. Αὕτη μόνη ἠδυνήθη νὰ αἰχμα-
λωτίσῃ τὸν ποιητὴν ἄσφατον τέως καὶ εὐτυχέ-
ρον τοῦ Ἀδὴν Ζουάν εἰς τοὺς ἑρωτάς του. Ἡ καλ-
λὸν αὐτῆς ἐνήσκησεν ἐπ' αὐτοῦ ἀπεριόριστον γό-
ητρον. Ὁ Ἄϊνε τὴν ἠγάπα περιπαθέστατα, ἔ-
παιξε δὲ μετ' αὐτῆς ὡς παιδίον. Ἡ φλυαρία αὐ-
τῆς τὸν δισκέδαζε· καὶ ἐθεώρει εὐτύχημά του νὰ
ἐπικοσμή, νὰ περιβάλλῃ αὐτὴν διὰ πολυτελῶν
ἐνδυμάτων, χρυσοῦ καὶ λίθων πολυτίμων.

Κατὰ συμβουλήν τῆς μητρὸς του ἐφρόντισε
περὶ τῆς ἐκπαιδεύσεώς της καὶ εἰσήγαγον αὐτὴν
εἰς ἐκπαιδευτήριον, ἐν ᾧ μετέβαινε καὶ τὴν ἔβλε-
πε τακτικῶς κατὰ κυριακὴν παρακολουθῶν τὰς
προόδους της μετὰ ζωηροτάτου ἐνδιαφέροντος.
Ἐδιδάχθη δ' αὕτη ἱστορίαν καὶ γεωγραφίαν, ἀλ-
λὰ δὲν κατάρθωσε νὰ μάθῃ γερμανικὰ. Ὁ Ἄϊνε
ἀπεφάσισε νὰ τὴν διδάξῃ αὐτὸς, ἀλλ' ἠναγκάσθη
νὰ παραιτηθῇ τοῦ σχεδίου του μετὰ τινὰ μαθή-
ματα.

Κατὰ τὰ ἔσχατα καὶ ὀδυνηρότατα τοῦ βίου
του ἔτη, δὲν νύχαισθη εἰμὴ ἀπ' οὐ ἀπέκτισσε
τὴν βεβαιότητα ὅτι ἀποθανόντος αὐτοῦ ἡ Ματ-
θίλδη θὰ δύναται νὰ βιοῖ ἐν οἴῳ καὶ μετ' αὐτοῦ
εὐπορίᾳ.

* *

Κατὰ τὴν ἀπὸ Ἀμβούργου ἀναχώρησίν του,
φίλος τοῦ τις ἐνεπιστεύθη αὐτῷ μικρὸν δέμα πε-
ριέχον χονδρὸν ἀλλάντα ὅπως παραδῶσθαι εἰς τὸν
διδάκτορα Ξ' ὁμοιοπαθητικῶν ἰατρῶν ἐν Παρισί-
οις. Ὁ Ἄϊνε ἔτυχεν νὰ πεινάσῃ κατὰ τὸ ταξεί-
διόν του ἀνέφξεν τὸν σάκκον του, ἀλλ' οὐδὲν ἄλλο
εὔρεν ἐκτὸς τοῦ ἀλλάντος τοῦ ἱατροῦ.

— Ἄς τὸν δοκιμάσω, εἶπεν, νὰ ἴδω ἂν ἀξίζῃ
τὸν κόπον νὰ σταλῇ πρὸς τὸν ἱατρὸν.

Ἀπεγυῖθη ὀλίγον, τὸν ἤρρεσε, ἔκοψεν ἐν τεμά-
χιον, εἶτα ἕτερον, εἶτα τρίτον, εἶτα τέταρτον,
οὕτως ὥστε ὅτε ἐφθασεν εἰς Παρισίους ἐκ τοῦ ἀλ-
λάντος ὑπελείπετο μικρὸν μόνον τεμάχιον.

Ἐφερὲν ἐν τούτοις τὴν εὐθύνην τοῦ παραδο-
θέντος αὐτῷ δέματος. Τί νὰ πράξῃ; Λαβὼν ζυ-
ράφιον ἀπέκοψεν ἐκ τοῦ λειψάνου τεμάχιον λε-
πτεπίλεπτον, ἐνήθηκεν αὐτὸ ἐντὸς φακέλλου καὶ
ἔπεμψεν αὐτὸ πρὸς τὸν ἱατρὸν Ξ' μετὰ τοῦ ἐξῆς
ἐπιστολίου·

«Φίλε ἱατρὲ,

»Κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς ὁμοιοπαθητικῆς μεθό-
δου τὸ μυρισημῆριον πράγματός τινος ὀλοκλήρου
παράγει πολλῶ μείζων ἀποτέλεσμα ἢ αὐτὸ τὸ
πρᾶγμα ὀλοκλήρον. Ἰδοὺ διακί σὰς πέμπω τὸ τε-

μάχιον τοῦτο ἀντὶ τοῦ ὄλου ἀλλάντος, ὃν μοὶ
ἔδωκαν νὰ σὰς ἐγχειρίσω, εὐελπιστῶν ὅτι θέλει
προξενήσει ὑμῖν μυριοπλασίαν εὐχαρίστησιν παρὰ
ἂν ἐλαμβάνετε ὀλοκλήρον τὸν ἀλλάντα».

Ἀδίκως ἀμφεβάλον τινες περὶ τῆς φιλαληθείας
τοῦ Λάουβε, πρῶτου ἀναφέροντος τὸ ἀνεκδοτόν
τοῦτο ἐν τῷ περὶ Ἄϊνε βιβλίῳ αὐτοῦ. Τὸ ἀνεκ-
δοτόν τοῦτο εἶνε ἀληθέστατον, αὐτὸς δ' ὁ Ἄϊνε
ἀφηγήθη αὐτὸ πρὸς τὴν ἀδελφὴν του.

Ε'

Ἀσθενεὶα καὶ θάνατος αὐτοῦ.

Τῷ 1844 ὁ Ἄϊνε ἤρξατο πάσχειν ἢ ἡμικρα-
νία αὐτοῦ ἐπετείνετο καθ' ἑκάστην. Ἐν τῷ με-
ταξὺ ἀπέθανεν ὁ θεὸς του, καὶ ἡ βαθεῖα θλίψις,
ἣν ἠσθάνθη ἐπὶ τῷ θανάτῳ αὐτοῦ συνετέλεσε τὰ
μέγιστα εἰς τὸ νὰ δεινώσῃ τὴν κατάστασίν του.

Ἐἶτε ἐκ προμελέτης, εἶτε ἐκ λήθης ὁ θεὸς του
Σολομὼν Ἄϊνε δὲν ἐποίησατο μνεῖαν ἐν τῇ δια-
θήκῃ του τῆς ἰσοβίου συντάξεως ἣν ἐχορήγει πρὸς
τὸν ἀνεψιὸν του, καὶ ἦτις ἦν ὁ κυριώτατος πό-
ρος καὶ τὸ μόνιμον εἰσόδημα αὐτοῦ. Ὁ Κάρολος
Ἄϊνε ὁ κύριος κληρονόμος περιουσίας τριάκοντα
ἑκατομμυρίων ἠρνήθη νὰ ἐξακολουθήσῃ παρέχων
αὐτῷ τὴν σύνταξιν ταύτην, ἐκτὸς μόνον ἂν ὁ
Ἐρρίκος συγκατετίθετο νὰ ὑποβάλλῃ τὰ ἔργα
αὐτοῦ πρὸ τῆς δημοσιεύσεώς των εἰς τὴν λογο-
κρισίαν τῆς οἰκογενείας.

Ὁ δυστυχὴς ποιητὴς εἶχε προΐδει τὸ δυστύ-
χημα τοῦτο τὴν ἡμέραν, καθ' ἣν ἐπὶ τοῦ λευ-
κόματος τοῦ θεοῦ του ἔγραψε τὰς λέξεις ταύ-
τας·

«Ἀγαπητὲ θεε,

»Δότε μοι ἑκατὸν χιλιάδας μάρκων (125,000
φράγκων) καὶ λησμονήσατε ἔπειτα αἰωνίως τὸν
ἀγαπῶντα ὑμᾶς ἀνεψιὸν σας

»EPIKON AÏNE».

Ὁ νευρικός ἐρεθισμός, ὃν προὐκάλεσεν ἡ δυ-
στυχὴς ὑπόθεσις τῆς συντάξεως, ἐπήνεγκεν αὐτῷ
εἶδος παραλυσίας, ἣτις προσθαλοῦσα κατ' ἀρχὰς
μόνον τοὺς ὀφθαλμοὺς του, ἐπέδραμε κατὰ μι-
κρὸν ὄλον τὸν ὀργανισμόν.

Εἶχε τελείαν τῆς καταστάσεως αὐτοῦ συναί-
σθησιν. «Ἡ ἀσθενεῖά μου, ἔγραφε κατὰ Μάϊον
πρὸς τινὰ τῶν καλλίστων αὐτοῦ φίλων, τὸν Ἐρ-
ρίκον Λάουβε, δεινοῦται ὀσημέραι». Ἐκάστη τῶν
ἐπιστολῶν αὐτοῦ ἔφερε τὸν ἀπελπισμὸν ἐν τῇ οἰ-
κογενείᾳ του· τὰς ἀνεγίνωσκον με δάκρυα εἰς
τοὺς ὀφθαλμοὺς· ἀλλὰ τὰς ἀπέκρυπτον ἐπιμελῶς
κατὰ τῆς γηραιᾶς του μητρὸς. Οἱ δὲ περὶ αὐτὴν
κατάρθωσαν νὰ τὴν ἀπαλλάξωσιν τῆς λύπης
ταύτης, καὶ μέχρι τοῦ θανάτου αὐτῆς ἠγνόει τὸ
δυστύχημα τοῦ υἱοῦ της.

Ἄλλ' ὡς ἐξ ἀληθοῦς θαύματος, ὅσον τὸ σῶμα
τοῦ ἀσθενοῦς ἐξησθάνει, τοσοῦτον ἐφαίνετο αὐ-
ξοῦσα τοῦ πνεύματός του ἡ ἀκμὴ. Ἐν τῇ κλίνῃ
τῆς ὀδύνης του ἐποίησε καὶ ἐδημοσίευσεν τῷ 1847
τὸ θαυμάσιόν του ποίημα Ἄττα Τρόλι.

Ὁ Στρόδμαν, εἰς τῶν φιλαληθεστέρων καὶ ἀ-
ξιοπιστοτέρων βιογράφων αὐτοῦ, λέγει·

«Αἱ δυνάμεις τοῦ Ἄϊνε ἠλαττοῦντο καθ' ἑκά-
στην φρικωδῶς. Ὑπερρεθισθεὶς ὑπὸ τῶν συμβάν-
των τοῦ 1848, ἠθέλησε νὰ καταβῇ ἐν ταῖς ὁδοῖς
τῶν Παρισίων.

«Τὸ πλῆθος κατεπλημύρει αὐτὰς ὁ δυστυχὴς
ποιητὴς παραλυτικὸς καὶ σχεδὸν τυφλὸς ἐπὶ βιά-
κτρον ἐρειδόμενος καὶ ὑπὸ τινων φίλων του ἀκο-
λουθούμενος ἀπεπειράθη νὰ μεταβῇ εἰς τὸ βου-
λεθάρτον, διὰ μέτου τοῦ κύματος τοῦ λαοῦ· ἀλλ'
ἄμα ὡς ἐφθασεν εἰς τὸ Λουβρον, αἱ δυνάμεις αὐ-
τοῦ τὸν ἐγκατέλιπον καὶ ἐδέησε νὰ ἐπαναφέρωσιν
αὐτὸν οἱ κακοὶ οἱ φίλοι του. Ἀπὸ τῆς ἡμέρας ἐκεί-
νης δὲν ἀπέλιπε πλέον τὴν κλίνην του.

»Ἐκεῖ ἐπὶ ὀκτὼ μακρὰ ἔτη, ἐστερημένος πά-
σης χαρᾶς τοῦ βίου, βασανιζόμενος ὑπὸ φρικα-
λέων ἀλγηθόνων, ὑπέστη ἀνεκδιήγητον μαρτύ-
ριον παῦσαν μόνον τὴν ἡμέραν, καθ' ἣν μετεκο-
μίσθη τὸ πτώμα αὐτοῦ εἰς τὸ νεκροταφεῖον».

Ἀπὸ τοῦ 1849 μέχρι τοῦ θανάτου του, ἐπε-
σκέπτετο αὐτὸν ὁ διδάκτωρ Γκρούβη, Οὐγγρος
ἱατρός, ἀνὴρ ἐξοχος ἐν τῇ ἐπιστήμῃ του. Κατὰ
τὴν πρώτην του ἐπίσκεψιν εὔρε τὸν Ἄϊνε ἀκίνη-
τον ἐπὶ τῆς κλίνης του συνεσταλμένον καὶ συνε-
σπειρωμένον ὡς σφαῖραν ἔχοντα τὸ σῶμα· τοσοῦ-
τον δ' ἄφρονος ἦτον ἡ ἐκκρίσις τοῦ σιέλου, ὥστε
ἀδύνατον ἦτον αὐτῷ νὰ λάβῃ τροφήν τινα.

Ὁ διδάκτωρ Γκρούβη κατάρθωσε νὰ κατα-
πραύνη τὰς ἀλγηθόνας του. Διὰ τῆς σοφῆς τού-
του νοσηλείας ἠδυνήθη ὁ Ἄϊνε νὰ ἀνεγερθῇ, νὰ
καθεσθῇ, ν' ἀνακτήσῃ τὴν χρῆσιν τοῦ βραχίονός
του, τῆς ὀράσεως καὶ τοῦ λόγου.

Τῷ 1852 ἐπεσκέψατο αὐτὸν ὁ ἀδελφὸς του
Μάξ, ὅστις ἔμεινεν ἑκθαμῆρας βλέπων αὐτὸν καθ'
ἑκάστην προΐκν, μετὰ παννυχίους ἀγρυπνίας καὶ
βασάνους, δεχόμενος ἐπισκέψεις, συνδιαλεγόμε-
νον πνευματικῶς, ἀκούοντα προσεκτικῶς τὰ ἀνα-
γνωσκόμενα αὐτῷ, ὑπαγορεύοντα εἰς τὸν γραμμα-
τέα αὐτοῦ νέκ πάντοτε ἔργα, πάντοτε ἄξια αὐτοῦ.

Περιφανέστατα πρόσωπα ἐπεσκέπτοντο αὐτὸν·
ὑπεδέχτο δὲ τοὺς πάντας ὁ Ἄϊνε μετ' ἄρκου φι-
λοφροσύνης, μὴ φειδόμενος εὐφυολογιῶν, καὶ ἐ-
νίοτε ἀρεσκόμενος νὰ ἐξαπατᾷ, χάριν ἀστειοῦ,
τοὺς θαυμαστάς του. Δὲν πρέπει ὅθεν νὰ ἐκπλητ-
τώμεθα περὶ τῆς ἐλαχίστης συμφωνίας ἣτις ἐπι-
κρατεῖ μεταξὺ τῶν πολυαριθμῶν συγγραφέων τῶν
ἐκτιθεμένων τὰς μετὰ τοῦ Ἄϊνε συνδιαλέξεις των.
Οὐδεὶς αὐτῶν ἐψεύσθη ἐν ἐπιγνώσει, καὶ μόνος ὁ
ποιητὴς εἶνε ὁ αἴτιος ὄλων τῶν ἀντιφάσεων, τῶν
πλανῶν καὶ τῶν μύθων, ὧν βρῖθουσι τὰ συγγράμ-
ματα αὐτῶν.

— Ἐγγίξει ἡ ἡμέρα, ἔλεγε, καθ' ἣν οἱ Γερμα-
νοὶ συγγραφεῖς θὰ νομίσωσι καθῆκον αὐτῶν νὰ
ἐλθῶσιν, ὡς προσκυνηταί, νὰ ἐπισκερθῶσι τὸ οἶ-
κμά μου, ὡς οἱ Μωαμεθανοὶ μεταβαίνουσιν εἰς

Μέλιαν. Καί δι'αυτοῦ τινες εἶμαι ἄνευ θρησκείας, ἐγὼ ὅστις ἐπὶ τέλους θά γείνω σεβαστός ὡς ἄγιον λείψανον!

Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος 1852 ἦλθε πρὸς αὐτὸν καὶ ὁ ἀδελφός του Γουστάβος, ὅστις ἐπεθύμησε νὰ σφίγῃ τὴν χεῖρά του πρὶν ἀποθάνῃ. Ὁ βαρόνος ἠγάπα σφοδρῶς τὸν ἀδελφόν του καὶ οὐδέποτε ἠρνήθη νὰ προσέλθῃ εἰς ἀρωγὴν αὐτοῦ.

Ἦτο θερμὸς καθολικός. Ἐλθὼν δὲ πρὸς τὸν ποιητὴν

— Εἶνε λοιπὸν ἀληθὲς αὐτὸ τὸ ὅποιον λέγουν παντοῦ; τὸν ἠρώτησε.

— Τί λέγουν παντοῦ; . . Ἀφούκτως καμμίαν ἀνοησίαν.

— Λέγουν ὅτι ἔγινες εὐλαβής.

— Εἶνε ἀληθέστατον, φίλτατέ μου, εἶπεν ὁ ἀσθενὴς μετὰ κατανύξεως, καὶ καθ' ἑκάστην εἰς τὴν προσευχὴν μου παρακαλῶ τὸν Θεὸν νὰ σὲ φωτίσῃ εἰς καλλιτέρας πολιτικὰς δοξασίας.

* *

Τῷ 1855 πρὸς τὸν περιώνυμον ἱατρὸν Σλέισιγγερ ἐλθόντα ὅπως τὸν ἴδῃ εἶπεν ὁ Ἄϊνε

— Ὅταν τὸ ἄθλιον ἰσχυρὸν νεῦρον ἠσυχάζῃ, ἀμέσως τὰ ἄλλα ἐπωφελοῦνται τῆς ἠσυχίας του καὶ παραδίδονται εἰς χορὸν καταχθόνιον. Τὰ νεῦρά μου εἶνε φύσει τόσον παράδοξα, ὥστε ἂν ἦτο δυνατὸν νὰ τὰ στείλω εἰς τὴν Ἐκθεσιν, θά ἐλάμβανον, βεβαίως, χρυσῶν μετάλλιον.

Ἄλλην τινὰ ἡμέραν ὠτοσκοπῶν τὸ στήθος τοῦ ἀσθενοῦς ὁ ἱατρὸς τὸν ἠρώτησε

— Εἰμπορεῖτε νὰ συρίζητε;

— Ἀλλοίμονον, ὄχι, οὐδ' αὐτὰς τὰς κωμωδίας τοῦ Σαρὶβ, ἀπεκρίνατο.

Αὐτὴν τὴν παραμονὴν τοῦ θανάτου του, πρὸς τινα φίλον του ἀγωνιωδῶς ζητοῦντα νὰ πληροφωρηθῇ ἂν συνδιηλλάγη πρὸς τὸν Θεόν, ὁ Ἄϊνε ἀπήντησεν εὐθύμως

— Ἦσυχάσατε, φίλε μου. Ὁ Θεὸς θά μὲ συγχωρήσῃ—αὐτὸ εἶνε τὸ ἐπάγγελμά του.

* *

Τῇ 13 Φεβρουαρίου κατελήθη ὑπὸ σπασμῶν καὶ ἐμέτων, καθ' ὃν οὐδὲν φάρμακον ἴσχυσε. Τὸ σῶμά του ἦτο τόσον συνειθισμένον εἰς τὰ νερκωτικά, ὥστε ἡ μορφὴν εἰς μεγίστας δόσεις παρεχομένη αὐτῷ δὲν ἴσχυσε νὰ τῷ ἐπενέγκῃ οὐδὲ τὴν ἐλαχίστην ἠσυχίαν. Οἱ ἔμστοι ἐξήκολούθησαν τρεῖς κατὰ συνέχειαν ἡμέρας.

Προσεπάθησε νὰ γράψῃ νέαν διαθήκην· ἀλλὰ πὸ τῶν πρώτων γραμμῶν ἡ γραφὴ διεφυγε τῶν χειρῶν του. Ἦλπιζεν ἐν τούτοις, ὡς καὶ ἡ σύζυγός του ὅτι θά ἐξήρχετο νικητὴς ἐκ τῆς κρίσεως ταύτης. Ἄλλ' ἡ φήμη διεδόθη ἀνὰ τοὺς Παρισίους ὅτι προσήγγιζεν ἡ καταστροφὴ, καὶ κατὰ πάσαν ὥραν τῆς ἡμέρας προσήρχοντο καὶ ἐνεγράφοντο εἰς τὴν θύραν του, καὶ ἐξητοῦντο πληροφορίας περὶ αὐτοῦ.

Τὴν νύκτα τῆς 16 Φεβρουαρίου, ὁ διδάκτωρ Γκρούβη, ἐρωτηθεὶς ὑπὸ τῆς κυρίας Ἄϊνε, ἔστεισε τὴν κεφαλὴν του ἀντὶ πάσης ἀπαντήσεως καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸν κοιτῶνα τοῦ ἀσθενοῦς. Ἐπλησίωσε πρὸς τὴν κλίνην του, ἠτένισεν αὐτὸν ἐν σιγῇ καὶ μετὰ τσοκύτης ἠλίψεως, ὥστε ὁ Ἄϊνε τὸν ἠρώτησε

— Ὁ ἀποθάνω λοιπὸν;

Ἦτον εὐσταθὴς τῆς φωνῆς του ὁ τόνος.

— Ναι, ἀπεκρίνατο ὁ ἱατρὸς—ἦλθεν ἡ ὥρα. Σὰς εἶχον ὑποσχεθῆ νὰ σὰς τὸ εἶπω, καὶ φυλάττω τὴν ὑπόσχεσίν μου.

— Καλὰ, εἶπεν ἀτάραχος ὁ ἐπιθάνων.

Καὶ ἄχρι τῆς ἐσχάτης στιγμῆς ἐτήρησε τὴν αὐτὴν τῆς ψυχῆς γαλήνην.

Ἐξέπνευσε δὲ τὴν πέμπτην τῆς πρώτης ὥραν τῇ 17 Φεβρουαρίου 1856.

* *

Ὁ ἱατρὸς Γκρούβη εἶπεν ὅτι οὐδέποτε εἶδε τοσοῦτον ὠραῖον πτώμα. Ὁ θάνατος μετὰ τῆς ἠσυχίας ἀπέδωκε τὴν καλλονὴν εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ ποιητοῦ, καὶ τὸ ἀπὸ τῆς μορφῆς αὐτοῦ ληφθὲν ἐκμαγεῖον ἐτήρησεν αὐτὴν διὰ τὴν αἰωνιότητα.

Ὁ Ἄϊνε ἐτάφη ἐν τῷ νεκροταφείῳ τῆς Μοντμάρτης.

Ταπεινὴ ἐπιτύμβιος πλάξ δεικνύει τὸν τόπον ὅπου κατετέθη τὸ λείψανον τοῦ ἀθανάτου ποιητοῦ. Ἐπὶ τῆς πλακῆς οὐδεμία ἐπιγραφή, τὸ ὄνομα τοῦτο μόνον—**Ἐρρῆκος Ἄϊνε**.

Εἶνε ἀληθὲς ὅτι τὸ ὄνομα τοῦτο ἀκτινοβολεῖ ἐπὶ τῆς προμετωπίδος οἰκοδομήματος, ὅπερ ἀνίδρυσεν αὐτὸς οὗτος διὰ τῆς μεγαλοφυΐας του, καὶ ὅπερ ἀνυψοῖ καθ' ἑκάστην ὑψηλότερον ὁ ἀκαταπαύστως ἐπαυξάνων θαυμασμὸς ὀλοκλήρου τοῦ κόσμου.

A. Π. Κ.

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΚΑΙ ΕΠΙΜΟΝΗ

[Ἐκ τῶν τοῦ Σμείλις].

Τὰ σπουδαιότατα ἀποτελέσματα ἐπιτυχῶν συνήθως δι' ἀπλουστάτων μέσων καὶ διὰ τῆς ἐνεργείας τῶν κοινοτέρων προτερημάτων. Ὁ καθ' ἡμέραν βίος, πλήρης φροντίδων, ἀναγκῶν καὶ καθηκόντων, παρέχει πρὸς ἀπόκτησιν ἐμπειρίας ἀπείρους εὐκαιρίας· καὶ αἱ πλέον πεπατημέναι διδοὶ παρέχουσιν εἰς τὸν ἀληθινὸν ἐργάτην εὐρὸν στάδιον πρὸς ἀσχολίαν καὶ πρὸς αὐτοβελτίωσιν. Ἡ ἀνθρωπίνη εὐζωία κεῖται εἰς τὸ τέλος τῆς παλαιᾶς καὶ γνωστῆς ὁδοῦ τῆς ἀρετῆς· οἱ δὲ ἐπιμόνως καὶ ἐν πνεύματι Κυρίου ἐργαζόμενοι ἀπολαμβάνουσι συνήθως καὶ πληρστάτην ἐπιτυχίαν.

Πολλοὶ ἐμέμφθησαν τὴν τύχην ὡς τυφλὴν, ἀλλ' οἱ ἄνθρωποι ὑπερβαίνουσι κατὰ τοῦτο τὴν τύχην. Ὅσοι προσεκτικῶς παρατηροῦσι τὸν πρακτικὸν βίον θέλουσιν ἴδειν ὅτι ἡ τύχη βοηθεῖ, ὡς ἐπὶ τὸ

πλεῖστον, τοὺς ἐργατικούς, ὡς καὶ οἱ ἄνεμοι καὶ τὰ κύματα βοηθοῦσι συνήθως τοῖς ἐμπειροτέρους ναυτικούς. Τὰ κοινότερα προτερήματα, οἷα ἡ φρόνησις, ἡ προσοχὴ, ἡ ἐπιμέλεια καὶ ἡ ἐπιμονή, πολλάκις ὠφελοῦσι πρὸς ἐπίτευξιν καὶ τῶν ὑψηλοτέρων ἀντικειμένων περὶ ὧν ἐρευνοῦσιν οἱ ἄνθρωποι. Οὐδόλως ἀπαιτεῖται πρὸς τοῦτο ἐξαισία τις εὐφυΐα, ἀλλὰ καὶ ἡ μάλλον ἀναμφισβήτητος διάνοια ἔχει ἀνάγκην τῶν κοινῶν τούτων προτερημάτων. Καὶ οἱ ἀριστοὶ μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων ὀλίγην πίστιν εἶχον εἰς τὴν ὑπερφυᾶ δύναμιν τῆς ἐξαισίας διανοίας, ἀλλὰ δὲν ἐνόμιζον δυνατὴν τὴν πρόδον ἄνευ τῶν ταπεινοτέρων ἐκείνων προσόντων. Τινὲς δὲ περιέγραψαν τὴν εὐφυΐαν ὡς ἀριστον βαθμὸν κοινῶν λογισμῶν. Δικαιωμένως τις διδάσκαλος καὶ πρύτανης ὀμιλεῖ περὶ αὐτῆς ὡς περὶ δυνάμεως ἐπιτεινούσης τοὺς πρὸς τὸ καλὸν ἀγῶνας. Ὁ Ἰωάννης Φόστερ ἔλεγεν ὅτι εἶνε ἡ δύναμις, δι' ἧς κατορθοῖ τις ν' ἀνάψῃ τὴν ἰδίαν ἐστίαν, καὶ ὁ Βυφρών ἐφρόνει ὅτι «ἡ εὐφυΐα ὑπομονὴ μόνη ἐστί».

Ὁ Νεύτων ἦτο βεβαίως ἐπιφανέστατος νοῦς, καὶ ὅμως μετριοφρόνως ἀπῆντα εἰς τοὺς ἐρωτηντας διὰ ποίων μέσων ἐπραγματοποίησε τὰς θαυμασίας ἀνακαλύψεις, «ἀδικοῦτως περὶ τούτων σκεπτόμενος». Τοιοῦτοτρόπως δὲ ἐξέφραζε τὴν περὶ μελέτης μέθοδον αὐτοῦ· «Ἀκαταπαύστως ἔχω πρὸ ὀφθαλμῶν τὸ ἀντικείμενον περὶ οὗ ἐρευνοῦ, μέχρις ὅτου διαλυθῇ ἐν τῷ νῷ τὸ ἀσφές τῆς αὐγῆς φῶς ὑπὸ τὴν ζωπρᾶν καὶ φωτεινὴν λάμψιν τῆς πλήρους γνώσεως». Μόνον διὰ τῆς ἐπιμελείας καὶ τῆς ἐπιμονῆς ἠδυνήθη ὁ Νεύτων ν' ἀποκτήσῃ τὴν μεγάλην αὐτοῦ ὑπόληψιν· ἐμελέτα δὲ ἀδικοῦτως, ἀλλάζων μόνον, χάριν ἀναπαύσεως, τὸ ἀντικείμενον τῆς σπουδῆς. Ἐλεγε πρὸς τὸν δόκτορα Βέντλεϋ· «Ἐάν ποτε νῦτύχησα εἰς τὰς πρὸς τὸ δημόσιον ὑπηρεσίας, χάριν ὀφείλω διὰ τοῦτο τῇ ἐπιμελείᾳ καὶ τῇ σκέψει». Καὶ ἑτερός τις βαθύνοος φιλόσοφος, ὁ Κέπλερ, ὀμιλῶν περὶ τῶν σπουδῶν καὶ τῶν προόδων αὐτοῦ, ἔλεγεν ὡς καὶ ὁ Βιργίλιος· «Fama mobilitate viget, vires acquirit e undo», διότι ἡ περὶ τῶν τοιούτων ἐπιμελὴς σκέψις ἐδίδεν ἀφορμὴν εἰς νέους λογισμούς, μέχρις ὅτου πάσα ἡ ἐμὴ διανοητικὴ δύναμις ἐμερίμνα περὶ τοῦ ἀντικειμένου τῶν ἐρευνηῶν».

Τοσαῦτα ἀνέλπιστα ἀποτελέσματα ἐπετεύχθησαν διὰ τῆς δραστηριότητος καὶ τῆς ἐπιμονῆς, ὥστε πλεῖστοι ἐπιφανεῖς ἄνδρες νομίζουσι τὴν εὐφυΐαν κοινότερον πλεονέκτημα παρ' ὅ,τι συνήθως φαίνεται. Ὁ Βολταῖρος, μεταξὺ ἄλλων, ἐφρόνει ὅτι μικρὰ μόνον διαφορὰ ἀποχωρίζει τὸν εὐφυᾶ ἀπὸ τὸν κοινῶν νοδὸς ἄνθρωπον. Ὁ Βερκάρης διετίνατο ὅτι πᾶς τις δύναται νὰ γείνη ποιητὴς ἢ ῥήτωρ, καὶ ὁ Ρευνόλδος ὅτι δύναται νὰ γείνη ζωγράφος ἢ γλύπτῃς. Ἐὰν ἀληθῶς οὕτως ἔχη τὸ πρᾶγμα, ὁ ἀπλοῦς ἄγγλος ὁ ἐρωτῶν τὸν ἀδελ-

φὸν τοῦ διασῆκου γλύπτου Κανόβη κατὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ «ἐὰν σκοπεύει νὰ ἐξήκολούθησῃ τὴν ἐργασίαν», δὲν εἶχεν ἐντελῶς ἄδικον. Ὁ Λὼκ, ὁ Ἐλβέτιος καὶ ὁ Διδερὼ ἐφρόνουσι ὅτι ἕκαστος ἄνθρωπος δύναται νὰ ἀριστεύσῃ καὶ ὅτι τὸ ὑπὸ τινῶν κατορθούμενον ἦθελον ἐξίσου κατορθωθῆναι ὑπὸ τῶν ἄλλων, ἐὰν οὗτοι κατέβαλλον τὴν αὐτὴν ἐπιμέλειαν ἐν ὁμοίαις περιστάσεσιν. Ἀλλὰ καὶ τὴν πληρέστατα παραδεχθῶμεν τὴν θαυμασίαν ἂν ἐργασίας δύναμιν καὶ ἐνθυμηθῶμεν ὅτι οἱ εὐφύτεροι νόες ἦσαν συγχρόνως καὶ οἱ ἐργατικότεροι ἄνθρωποι, φανερὸν εἶνε οὐχ ἦττον, ὅτι καὶ ἡ δραστηριωτέρα ἐργασία δὲν ἠδύνατο νὰ μορφώσῃ ἄνθρώπους ὅποιοι ἦσαν ὁ Σαικσπῆρος, ὁ Νεύτων, ὁ Βετόβεν ἢ ὁ Μιχαὴλ Ἀγγελοσ, ἄνευ αὐτοφυῶν τινῶν προτερημάτων τοῦ νοῦ καὶ τῆς καρδίας.

Ὁ Χημικὸς Δάιτων ἀπέκρουσε τὴν ἀποδιδόμενην αὐτῷ ὀνομασίαν εὐφυΐας, λέγων ὅτι τὰ ἔργα του ἦσαν ἀπλᾶ ἀποτελέσματα ἐργασίας καὶ μελέτης. Ὁ Ἰωάννης Χούντερ ἔλεγε περὶ ἐκτουτοῦ ὅτι· «Ὁ νοῦς μου ὁμοιάζει πρὸς κυψέλην, ἐν ἣ ἀταξία καὶ βομβισμὸς ἐπικρατοῦσι κατὰ τὸ φαινόμενον, ἀλλὰ πρᾶγματι εἶνε ἐν τάξει καὶ πλήρως ἐκλεκτῆς τροφῆς μετ' ἀδικοῦτος ζήλου συλλεχθείσης». Ἀρκεῖ δὲ νὰ ρίψωμεν βλέμμα ἐπὶ τῶν βιογραφιῶν τῶν ἀρίστων ἐφευρετῶν, καλλιτεχνῶν, ἐπιστημόνων καὶ παντὸς εἶδους ἐργατῶν, ἵνα πισθῶμεν ὅτι ὀφείλουσιν οὗτοι τὴν ἐπιτυχίαν, κατὰ μέγα μέρος, εἰς ἀνάγκην ἐργατικότητος καὶ ἐπιμελείαν. Οἱ ἄνθρωποι ἐκείνοι μετέβαλλον τὸ πᾶν—καὶ τὸν καιρὸν εἰσέτι εἰς χρυσόν. Ὁ πρεσβύτερος Δισκρέλις ἐφρόνει ὅτι κύριος ὄρος τῆς ἐπιτυχίας εἶνε ἡ ἀκριβὴς γνώσις τοῦ ἀντικειμένου, ἢ δὲ γνώσις αὕτη ἀπαιτεῖ ἀδικοῦτος σπουδὴν καὶ ἐπιμέλειαν. Διὸ ἀποδεδειγμένον εἶνε ὅτι ἡ πρόοδος τοῦ κόσμου ὀφείλεται μάλλον εἰς ἄνθρώπους κοινῆς διανοίας ἀλλ' ἀκαμάτου ἐπιμονῆς, ἢ εἰς ἐξαισίους νόας· μάλλον τοῖς προσηλωμένοις εἰς τὸ ἔργον, οἰονδήποτε καὶ ἂν ἦ, ἢ τοῖς ἐκ φύσεως διακεκοσμημένοις διὰ λαμπρῶν προτερημάτων. Οἱ ἄστατοι χαρακτῆρες μένουσιν ὀπίσω τῶν ἐπιμελῶν, εἰσέτι δὲ καὶ τῶν βραδυνῶν ἐν τῷ σταδίῳ τοῦ βίου. «Chi va piano, va lontano e va lontano», λέγει ἰταλικὴ τις παροιμία.

Ἀνάγκη λοιπὸν νὰ κενονίσωμεν τὰς ἐργατικὰς δυνάμεις, διότι τούτου γενομένου, εὐκόλως νικᾷ τις εἰς τὸν ἀγῶνα. Καὶ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἂς ἐπαναλαμβάνωμεν ἀδικοῦτως ὅτι ἡ ἐργασία ἐπιφέρει καὶ τὴν εὐκολίαν. Καὶ ἡ ἀπλουστάτη τέχνη χρῆζει ἐργασίας, καὶ τὰ μεγαλεῖστα προσκόμματα δι' αὐτῆς ὑπερνικῶνται. Διὰ τῆς ἐκ νεαρῆς ἠλικίας ἐξασκήσεως τῶν ἐπιφανῶν, ἂν καὶ φυσικῶς μετρίων, διανοητικῶν δυνάμεων αὐτοῦ κατώρθωσεν ὁ Ροβέρτος Πῆλ νὰ γείνη τὸ ἀγλαίσμα τοῦ ἀγγλικοῦ Κοινοβουλίου. Ὁ πατήρ του ἠνάγκαζεν αὐτὸν, ὅτε ἦτο παιδίον, νὰ ὀμιλῇ

αυτοσχεδίων επί διαφόρων αντικειμένων· εκτός δὲ τούτου τὸν ἠνάγκαζε νὰ ἐπαναλαμβάνη ἀπὸ μνήμης ὅσον ἠδύνατο τῆς ἐκκλησιαστικῆς διδασχῆς. Κατ' ἀρχὰς λίαν ἐδυσκολεύετο ὁ Ροβέρτος, ἀλλ' ἡ ἐπιμονὴ τοῦ τέλους ἐστέφθη, διότι κατ' ὄρωσε τὴν ἐπανάληψιν ὀλοκλήρου τῆς διδασχῆς. Ὅσοι δὲ ἐθαύμασαν μετὰ ταῦτα τὴν μνημονικὴν δύναμιν καὶ τὴν προσοχὴν μεθ' ἧς ἐπολέμει κατὰ σειρὰν τὰ ἐπιχειρήματα τῶν ἀντιπάλων, προτέρημα ὅπερ οὐδεὶς ἄλλος ὑπερέβη, δὲν ἐφαντάζοντο ὅτι ὤρειλε τὴν παράδοξον μνήμην ταύτην εἰς τὴν ἐξάσκησιν ἣν ἐπέβαλλεν αὐτῷ ὁ πατήρ.

Θαυμάσια ἀληθῶς ἀποτελέσματα δύναται νὰ ἐπιφέρει ἡ δραστηριὰ ἐπιμέλεια καὶ εἰς τὰ κοινότερα πράγματα· ἀπλουστάτη τέχνη φαίνεται ἡ ἐπὶ τῆς βαρβίτου μουσικῆς, καὶ ὅμως πόσον κόπον καὶ πόσῃν ὑπομονῇ ἀπαιτεῖ! Ὁ Γιορδίνης ἔλεγε πρὸς νέον ἐρωτῶντα πόσον χρόνον δεῖται ἡ ἐκμάθησις τοῦ ὄργάνου τούτου· «δώδεκα ὥρας τὴν ἡμέραν ἐπὶ εἰλοσιν ἔτη». Παροιμία τις λέγει· «διὰ τῆς ἐπιμελείας μανθάνει καὶ ἡ ἀρκτος τὸν χορὸν», αἱ δὲ δυστυχεῖς χορεύτριαι θυσιάζουσιν ὀλοκλήρα ἔτη πρὸς ἐκμάθησιν τοῦ ἀνωφελοῦς ἔργου πρὶν ἀποκτήτωσι φήμην· ὅτε ἡ περιβόητος Ταλιόνη ἠτοιμάζετο διὰ τὴν ἐσπερινὴν παράστασιν, προσγυμνάζετο ἐπὶ δύο ὥρας, ἔγρουσα τὸν πατέρα διδάσκαλον, μετὰ τὰς ὁποίας ἐπιπτεν ἐντελῶς ἀναίσθητος καὶ ἐτίθετο εἰς λουτρὸν ἵνα συνέλθῃ. Ἡ ἐλαφρότης καὶ ἡ εὐκινησία ἦν τοσοῦτον ἐθαύμαζον οἱ θεαταὶ διὰ τοιούτων θυσιῶν μόνον ἐκτέθησαν.

Ἡ πρόοδος ὅμως, ἔστω καὶ ἡ βεβαιότερα, βραδέως προβαίνει, διότι τὰ μεγάλα ἀποτελέσματα ἀπαιτοῦσι χρόνον· ἀνάγκη δὲ νὰ εὐχαριστηθῶμεν προβαίνοντες βῆμα πρὸς βῆμα μεταφορικῶς ὡς καὶ πραγματικῶς. Ὁ Δε-μαΐστρος λέγει ὅτι· «πρώτιστος ὅρος τῆς ἐπιτυχίας εἶνε ἡ τέχνη τοῦ περιμένειν». Πρέπει νὰ σπεύρῃ τις ἵνα θερίσῃ, καὶ πολλάκις καὶ πολὺν καιρὸν νὰ περιμείνῃ ἀρκούμενος εἰς τὴν μέλλουσαν καὶ ὑπομονητικὴν ἐλπίδα· διότι ὁ μάλλον ἄξιος ὑπομονῆς καρπὸς συνήθως βραδέως ὀριμάζει. «Ἀλλὰ, κατ' ἀνατολικὴν τινα παροιμίαν, ὁ χρόνος καὶ ἡ ὑπομονὴ μεταβάλλουσι τὸ φύλλον τῆς συκαμίνεας εἰς μέταξαν».

Ἄλλ' ὅμως, ἵνα δυνήθῃ τις νὰ περιμένῃ μεθ' ὑπομονῆς, πρέπει νὰ ἐργάζεται εὐθύμως· ἡ εὐθυμία βοηθεῖ τὴν ἐργασίαν, διότι καθιστᾷ ὑποφερτὴν καὶ τὴν πλέον δυσάρεστον. Ἐπίσκοπός τις εἶπεν ὅτι· «ἡ εὐθυμία ἀντιπροσωπεύει τὰ ἐννέα δέκατα τῶν χριστιανικῶν ἀρετῶν», ἐπίσης δὲ ἀντιπροσωπεύει μετὰ τῆς ἐργατικότητος τὰ ἐννέα δέκατα τῆς πρακτικῆς φρονήσεως.

Ἀμφότερα εἰσὶ κύρια αἴτια τῆς ἐπιτυχίας καὶ τῆς εὐτυχίας, διότι ἡ βεβαιότερα ἴσως ἠδονὴ τοῦ βίου εὐρίσκειται εἰς τὴν εὐσυνείδητον, δραστηριάν

καὶ εὐτακτον ἐργασίαν· ἐξ αὐτῆς προέρχονται ἀπασαὶ αἱ ἀρεταί. Ὁ Σιδνεὺ Σμιθ κοπιᾷ ὡς ἐφημέριος μικροῦ τινος χωρίου ἐν Ἰορδάνῳ, ἀν καὶ αἰσθανόμενος τὴν ἀξίαν του, εἰργάζετο εὐθύμως ἔχων ἀπόφασιν νὰ μὴ περαπονηταί. «Ἀποφασισμένος εἰμί, ἔλεγε, νὰ προσκολληθῶ τῷ ἔργῳ μου καὶ μετὰ ζήλου νὰ ἐκτελέσω αὐτὸ, διότι θεωρῶ ἀνάξια τοῦ ἀνδρικοῦ χαρακτῆρος τὰ ἀδιάκοπα παράπονα κατὰ τῆς σκληρᾶς τύχης, τῆς ἀδικίας ἣν ὑποφέρω, καὶ τὰ τοιαῦτα ληρήματα».

Προπάντων δὲ οἱ ἐργαζόμενοι πρὸς ὄφελος τοῦ κοινου ἔχουσιν ἀνάγκην ὑπομονῆς, διότι σπανίως ἔχουσι πρὸ ὀφθαλμῶν τὴν ἀμεσον ἀμοιβὴν τῶν κόπων. Οἱ ὑπ' αὐτῶν σπαρέντες σπόροι μένουσι κεκρυμμένοι ὑπὸ τὴν χιόνα, καὶ πολλάκις καταστρέφεται ὁ γεωργὸς πρὶν ἔλθῃ τὸ ἔαρ. Ὅταν ὁ ἄνθρωπος χάνῃ τὴν ἐλπίδα, μεταβάλλεται καὶ ὁ χαρακτῆρ, διότι χάνει συγχρόνως καὶ τὴν δύναμιν τοῦ ἐργάζεσθαι. Ὁ Ἰσραήλτολος Κάρεὺ διακρίνεται μετὰ τῶν εὐθύμως ἐργαζομένων καὶ μετὰ θάρρους πηγαζόντων ἐκ τῆς ἀκλονήτου ἐλπίδος· κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἐν Ἰνδίας διαμονῆς του πολλάκις ἔτυχε νὰ κουράσῃ τρεῖς βοηθοὺς τὴν ἡμέραν, ἐν ᾧ ὁ ἴδιος ἐζήτει ἀνάπαυσιν εἰς τὴν ἀλλαγὴν ἐργασίας· ἠνώθη μετὰ δύο ἐπίσης ἐργατικῶν ἀνδρῶν καὶ διὰ τῶν ἐνεργειῶν τῶν τριῶν φίλων λαμπρὸν σχολεῖον ἰδρύθη ἐν Σεραμπόρ, δεκαεὶ ἀμὰ εἰς ἐμπορεῖα (comptoirs) ἐσυστήθησαν καὶ ὠφέλιμος ἠθικὴ μεταβολὴ βαθμηδὸν ἐπῆλθεν εἰς τὰς Βρετανικὰς Ἰνδίας. Ὁ Κάρεὺ ἦτο υἱὸς ὑποδηματοποιῦ καὶ οὐδέποτε ἠρνήθη τὴν ταπεινὴν του καταγωγὴν· γευματίσας ποτὲ παρὰ τῷ γενικῷ διοικητῇ ἤκουσεν ἀξιώματικόν τινα ἐρωτῶντα εἰς ἐπήκουον πολλῶν ἐὰν ὁ Κάρεὺ δὲν ὑπῆρξεν ἄλλοτε ὑποδηματοποιός· «Ὅχι, κύριε, ἀμέσως ἀνέκραξεν ὁ Κάρεὺ, μόνον ἐπισκευαστῆς παλαιῶν ὑποδημάτων». Χαρακτηριστικὸν δὲ τῆς ἐπιμονῆς του ἀνέκδοτον εἶνε τὸ ἐξῆς· παῖς ὢν ἔπεσον ἐν ᾧ ἀνέβαινον εἰς δένδρον καὶ ἔθραυσεν τὸν πῶδα· διέμεινε κλινήρης ἐπὶ ἐβδομάδας, ἀλλ' ἄμα ἀνέλαβε πρῶτη φροντίς ὑπῆρξεν ἡ ἀνάβασις τοῦ δένδρου. Ὁ Κάρεὺ εἶχεν ἀνάγκην τοιούτου ἀκατασχέτου θάρρους ἵνα ἐπιτύχῃ τοῦ μεγάλου σκοποῦ τῆς ζωῆς του, γενναίως δὲ ἐξεπλήρωσεν αὐτόν.

Ὁ φιλόσοφος δόκτωρ Ἰούγκ ἐφρῶνε ὅτι «ἕκαστος ἄνθρωπος δύναται νὰ ποιήσῃ ὅ,τι πρὸ αὐτοῦ ἐποίησεν ἕτερος ἄνθρωπος». Οὐδέποτε δὲ ἐδίστασεν ὁ ἴδιος νὰ ἐκτελέσῃ οἰονδήποτε ἔργον, οὐτινος εἶχεν ἀποφασίσει τὴν ἐπιχείρησιν. Διηγούνται περὶ αὐτοῦ ὅτι τὴν πρῶτην φοράν καθ' ἣν ἵππευσεν, εἰς τῶν μετ' αὐτοῦ ἵππων ὑπερεπήδησεν ὑψηλὸν φραγμόν· ὁ Ἰούγκ ἠθέλησε νὰ μιμηθῇ τὸ παράδειγμα, ἀλλ' ἔπεσεν ἀπὸ τοῦ ἵππου· σιωπηλῶς ἠγέρθη καὶ ἐπανελάβε τὴν δοκιμὴν πίπτων μόνον ἐπὶ τοῦ λαίμου τοῦ ἵππου· ἡ δὲ τρίτη ἀπόπειρα πληρέστατα ἐπέτυχε.

Γνωστὴ εἶνε ἡ ἱστορία τοῦ Τατάρου Τιμούρ, ὅστις ἔλαβε παρὰ ἀράχνης παράδειγμα ἐπιμονῆς ἐν δειναῖς περιστάσεσιν. Οὐχ ἤττον διδασκτικὸν εἶνε τὸ ὑπὸ τοῦ ἰδίου ἀναφερόμενον συμβάν τοῦ Ἀμερικανοῦ ὀρνιθολόγου Ὠδυβόν. «Δυστύχημά τι, λέγει, ὅπερ συνέβη εἰς διακοσίας ἰχθυογραφίας μου, παρ' ὀλίγον ἐματαίωσε τὰς ὀρνιθολογικάς μου ἐρεῖνας· θέλω διηγηθῆ αὐτὸ μόνον ἵνα ἀποδείξω πόσον δύναται ὁ ἐνθουσιασμός—δι' αὐτοῦ τοῦ ὀνόματος πρέπει νὰ ὀνομάσω τὴν ἐπιμονὴν μου— νὰ ἐναρξῶν τὸν φυσιοδίφην κατὰ τὰς θλιβερωτέρας δυσχερείας. Ἀνεχώρησα ἐκ χωρίου παρὰ τῷ ποταμῷ Ὀχίω, ὅπου διέμενον, ἵνα μεταβῶ δι' ὑποθέσεις εἰς Φιλαδέλφειαν· ἐπεθεώρησα πρὶν ἀναχωρήσω τὰς ἰχθυογραφίας, τὰς ἔθεσα ἐντὸς ζυλίου καὶ κλωθίου καὶ τὰς ἐνεπιστεύθην εἰς φίλον μετὰ πολλῶν συστάσεων. Ἡ ἀπουσία μου κρετάθη ἐπὶ μῆνας· ὅτε δὲ ἐπανῆλθον καὶ εὐφράνθην ἐπ' ὀλίγης ἡμέρας παρὰ τῇ οἰκογενείᾳ, ἐζήτησα τὸ κιβώτιον τὸ περιέχον τὸν θησαυρόν μου. Μοι ἐδόθη, ἠνοίχθη καὶ. . . οἶμοι! ζεύγος μυῶν εἶχεν ἀναθρέψει ὀλοκλήρον οἰκογένειαν ἐπὶ τῶν ἰχθυογραφίων μου καὶ καταστήσει τὰς εἰκόνας χιλίων πτηνῶν ἐντελῶς ἀχρήστους! Τοσαύτη ἐγένετο ἡ ταραχὴ μου καὶ τὸ αἷμα τοσοῦτον αἰφνιδίως ἀνέβη εἰς τὸν ἐγκέφαλον, ὥστε ἔμεινα σχεδὸν ἀναίσθητος ἐπ' ἡμέρας τινάς· ἡ κρᾶσις μου ὅμως ἐνίκησεν, ἐπανελάθον τὰς δυνάμεις καὶ συγχρόνως τὴν εὐθυμίαν· τότε λαβὼν καὶ αὐτὴς τὸ ὄπλον, τὸ χαρτοφυλάκιον καὶ τοὺς χρωστήρας, μετέβην εἰς τὰ δάση, ὡς καὶ πρότερον εὐθυμὸς, αἰσθανόμενος ὅτι ἠδυνάμην καλλιτέρας ἰχθυογραφίας νὰ ποιήσω. Ἐν διαστήματι δὲ τριῶν ἐτῶν ἀνεπλήρωσα εὐτυχῶς τὰς ὑπὸ τῶν μυῶν κατεστραμμένας εἰκόνας».

Περὶ τὴν εἶνε νὰ ἀναφερόμεν ἐκ νέου τὴν γνωστὴν καὶ τυχαίαν καταστροφὴν τῶν ἔργων τοῦ αἰρ' Ἰσαὰκ Νεύτων ὑπὸ τοῦ μικροῦ κυνὸς Ἀδάμαντος, ὅστις ἀνέτρεψεν ἐπὶ τῶν χαρτίων ἀναμμένο κηρίον, καταστρέφων τοιοῦτοτρόπως πολλῶν ἐτῶν κόπους καὶ μελέτας· φαίνεται δὲ ὅτι ἡ ἀπόλεια αὕτη, σπουδαίως ἐπῆρσε τὴν ὑγίειαν τοῦ φιλοσόφου, ἀν καὶ τοσοῦτον ἐπιεικῶς μετεχειρίσθη τὸν ἀκούσιον αἴτιον τοῦ δυστυχήματος. Ὅμοιον περίπου τύχην ἔλαβε τὸ σύγγραμμα τοῦ Κάρλαυλ περὶ τῆς «Γαλλικῆς ἐπαναστάσεως»· ἐδάνεισε τὸ χειρόγραφον εἰς φίλον πρὸς ἀνάγνωσιν, οὗτος δὲ τὸ ἀφῆκε τυχαίως κατὰ γῆς εἰς τὴν αἴθουσαν, καὶ ὅτε ὁ συγγραφεὺς τὸ ἐζήτησε πρὸς τύπωσιν, ἀνεκαλύφθη ὅτι ἡ ὑπηρετρία, νομίζουσα τὸ χαρτίον ἀχρηστον, εἶχεν ἀνάψει δι' αὐτοῦ τὴν ἐστίαν. Εὐκόλως φαντάζεται τις τὴν ἀπελπισίαν τοῦ Κάρλαυλ, ὅστις ἠναγκάσθη νὰ γράψῃ ἐκ νέου τὸ πόνημα· οὐδεμίαν βοήθειαν εἶχεν, ἔπραπε δὲ νὰ ἀνακαλέσῃ εἰς τὴν μνήμην του γεγονότα, ἰδένα, ἐκφράσει· ἄς πρὸ πολλοῦ εἶχε λησμονήσει. Ἡ πρῶτη συγγραφή ἐγένετο ἔργον εὐχαριστήσεως διὰ τὸν Κάρλαυλ, ἡ δὲ δευτέρα, ἔργον λύπης

καὶ ἀπιστεύτων κόπων, ὥστε θαυμαστὴν ἀληθῶς ἐπιμονὴν ἀνέδειξεν ὁ ἱστοριογράφος.

Ὁ κόμης Βυρφὼν εἶχεν ἴσως ἐκείτὸν ὑπ' ὄψιν ὅτε ἔλεγε ὅτι· «ἡ εὐφυΐα εἶσι μόνον ἐπιμονή», διότι κατὰ τὴν νεότητά του ἐθεωρεῖτο ὡς νέος μετρίως διανοϊκός. Ὁ νοῦς του βραδέως προώδευε καὶ βραδέως ἐχρησιμοποιοῖ τὰς γνώσεις· ἐπειδὴ δὲ ἦν ἐκ φύσεως νοήρδης, καὶ ἱκανὴν περιουσίαν εἶχεν, ἅπαντες ἐνόμιζον ὅτι ἤθελε παραδοθῆ εἰς ἡδονῶν ἀπόλαυσιν· ἀλλ' ἀπ' ἐναντίας, νέος ἔτι ὢν, ἀπεφάσισε νὰ στερεῖται τῶν τέρψεων καὶ νὰ ἀφιερῶθῃ εἰς τὴν μελέτην καὶ τὴν αὐτοβελτίωσιν. Θεωρῶν τὸν καιρὸν ὡς θησαυρὸν ὠριμένης διαρκείας, ἐπειδὴ κατανάλισκεν πολλὰς ὥρας τῆς πρώτης μένων κλινῆρης, ἀπεφάσισε νὰ ἀπαλλαγθῆ τῆς ἐξέως ταύτης· προσεπάθησεν ἐπίτινα καιρὸν νὰ νικήσῃ τὴν νοηρότητα, ἀλλ' εἰς μάτην· τότε ἐπεκαλέσθη τὴν συνδρομὴν τοῦ ὑπηρετοῦ Ἰωσήφ, ὑποσχεθεὶς ἀμοιβὴν ἐνὸς λουδοβικίου δσάκις ἤθελε κατορθώσῃ ὁ Ἰωσήφ νὰ τὸν ἐκβάλῃ τῆς κλινῆς πρὸ τῆς ἐκτικῆς προῖνης ὥρας. Κατ' ἀρχὰς ὁ Βυρφὼν ἠρνεῖτο νὰ ἐγεροθῆ ἐπὶ προσφάσει ὅτι ἐπασχεν, ἡ ὕβρις τὸν ὑπηρετὴν διὰ τὴν ἐνόχλησιν, ἀλλ' ἐγειρόμενος ἀργά, οὐ μόνον οὐδὲν ἐδίδε τῷ Ἰωσήφ, ἀλλὰ καὶ παρεπονέτο διότι δὲν ἐξετέλει ἐκείνος τὰς διαταγὰς. Τέλος ὁ Ἰωσήφ ἀπεφάσισε νὰ κερδήσῃ τὸ λουδοβικεῖον, καὶ ἠνάγκασεν ἕκτοτε βιαίως τὸν κύριόν του νὰ ἐγεροθῆ· ἔτυχεν ὅμως ἡμέρα καθ' ἣν ὁ κόμης παρὰ ποτὲ δύσκολος ὑπῆρξε, καὶ ὁ Ἰωσήφ ἠναγκάσθη ὅπως τὸν ἐκδιᾶσῃ νὰ χύσῃ ἐντὸς τῆς κλινῆς ἀγγεῖον πλήρες παγωμένου ὕδατος. Διὰ τοιούτων σκληρῶν μέσων ἠδυνήθη τέλος ὁ Βυρφὼν νὰ κατανικήσῃ τὴν φύσιν του· ἔλεγε δὲ ὅτι ὀφείλει τῷ Ἰωσήφ πρεῖς ἢ τέσσαρας τόμους τῆς «Φυσικῆς ἱστορίας του».

Κατὰ τὸ διάστημα τεσσαράκοντα ἐτῶν ὁ Βυρφὼν εἰργάσθη καθ' ἑκάστην ἀπὸ τῆς ἐνάτης τῆς πρώτης μέχρι τῆς δευτέρας, πάλιν κατὰ τὴν ἐσπεραν ἀπὸ τῆς πέμπτης μέχρι τῆς ἐνάτης· τοσοῦτον τακτικῶς καὶ ἐπιμελῶς εἰργάζετο ὥστε ὁ βιογράφος του λέγει· «Ἡ ἐργασία ἐγένετο ἀνάγκη ἢ δὲ μελέτη ἦτο δι' αὐτὸν ἡ τέρψις τῆς ζωῆς». Λίαν εὐσυνειδήτως ἐργαζόμενος, προσεπάθει νὰ ἐκφράσῃ ὅσον ἐνεστι κομψῶς τὰς σκέψεις, οὐδέποτε ἐθαρῶνθη διορθῶνται τὰ συγγραμμάτα του εἰς τρόπον ὥς τὸ ὕψος του εἶνε σχεδὸν τέλειον. Ἐνδεκάκις ἐγραψεν τὰς «Ἐποχὰς τῆς φύσεως» πρὶν μείνῃ εὐχαριστήμενος, ἀν καὶ ἐπὶ πεντήκοντα ἔτη εἶχε μελετήσῃ περὶ τοῦ ἔργου. Τὴν μεγαλειότητα τῆς ἐτήρει εἰς ἀπάσας τὰς ὑποθέσεις καὶ πολλάκις ἔλεγε ὅτι· «ἡ εὐφυΐα ἀνευ τάξεως ἐλαττοῦται κατὰ τὰ τρία τέταρτα». Ἡ ἐπιτυχία του ὡς συγγραφεὺς ὀφείλεται κυρίως εἰς τὴν ἐπιμονὴν καὶ δραστηριάν ἐπιμελείαν του. Ὁ Βυρφὼν, λέγει ἡ κ. Νέκερ, πεπεισμένος ὢν ὅτι ἡ εὐφυΐα συνίσταται εἰς βελτίαν προσοχὴν προσηλωμένην ἐπὶ ἰδιαιτέρου τινὸς αντικειμένου, ἔλεγε

ὅτι ἠσθάνετο ἐαυτὸν ἐντελῶς βεβαρημένον ὅτε ἔγραψε τὰ πρῶτα συγγράμματα, ἀλλ' ὅμως ἐπέμεινε καὶ ἐξηκολούθησεν ἐπιθεωρῶν καὶ διορθῶν, μέχρις ὅτου ἔφερε τὰ ἔργα του εἰς σχετικὴν τελειότητα· καὶ τέλος ἠσθάνετο εὐχαρίστησιν ἀντὶ κόπου τοιοῦτοτρόπως ἐργαζόμενος». Σημειωτέον δὲ ὅτι ὁ Βυρβάν δεινῶς ἔπασχεν ἐνῶ τοσοῦτον ἐπιμελῶς ἐνησχολεῖτο. Διδακτικώτατον ὑπῆρξεν, ὡς πρὸς τὴν καρτερίαν, τὸ στάδιον τοῦ σιρ Βάλτερ Σκῶτ· ἡ θαυμασία ἐργατικὴ αὐτοῦ δύναμις ἐκλονίσθη παρὰ δικηγόρου τινὸς οὐτινος ἦτο γραφεύς. Ἡ μονότονος τῆς ἡμέρας ἀσχολία ἀπεδείκνυε τερπνοτέρην τὴν ἐσπερινὴν ἐλευθερίαν, διότι ἠδύνατο τότε νὰ ἀναγινώσῃ καὶ νὰ μελετᾷ ἀνέτως· ὁ ἴδιος δὲ ἀπέδιδε μετὰ ταῦτα τὴν κανονικὴν ἐργατικότητά του, τῆς ὁποίας συνήθως στεροῦνται οἱ συγγραφεῖς, εἰς τὴν τακτικὴν τοῦ γραφεύου ἐργασίαν. Φειδωλῶς ἐπληρώνετο, ἀλλ' ἐνίοτε κατῴρωνε νὰ ἀντιγράψῃ μέχρι 120 σελίδων ἐντὸς εἰκοσιτεσσάρων ὥρων, διὰ τὰς ὁποίας ἐλάμβανεν 1 1/2 περίπου λίαν' ἐκ τῶν χρημάτων δὲ τούτων ἠγόραζε βιβλία, ἅτινα ἄλλως δὲν ἠδύνατο ν' ἀποκτήσῃ.

Καὶ ἀφοῦ ἀπέκτησε δόξαν καὶ πλοῦτον ἐσημνύετο ὁ Σκῶτ ἐπὶ τῷ πρακτικῷ νῷ, σκώπτων ἐκείνους ἐκ τῶν ποιητῶν ὅσοι διατείνονται ὅτι ἡ εὐφυΐα καὶ αἱ βιωτικαὶ ἐνασχολήσεις εἰσὶν ἀσυμβίβαστοι. Ἐφρόνει ἀπ' ἐναντίας ὅτι τακτικὴ ἐνασχολήσις εἰς πρακτικὰ ἔργα βοηθεῖ τὴν ἐνεργεῖαν τῶν ἀνωτέρων διανοητικῶν δυνάμεων. Γενόμενος γραμματεὺς τοῦ ἀνωτάτου δικαστηρίου τοῦ Ἐδιμβούργου, ἐργάζετο μόνον κατὰ τὰς ἑωθινὰς ὥρας εἰς φιλολογικὰ ἔργα, τὸ δὲ λοιπὸν τῆς ἡμέρας διήρχετο εἰς τὸ δικαστήριον. Ἐπρέσβευε τὴν ἀρχὴν ὅτι ἔπραπε νὰ διατηρηθῇ διὰ τῆς ἐργασίας καὶ οὐχὶ διὰ τῆς φιλολογίας. Ἡ ἀκριβεία ἦτο κύριον αὐτοῦ προτέρημα· κανὼνα εἶχε ν' ἀπαντᾷ αὐθημερὸν εἰς ὅσας ἐλάμβαν ἐπιστολάς, ἐκτὸς ἐὰν ἐδέοντο πληροφορίας καὶ συζητήσεως. Ἐθίξε νὰ ἐγείρηται κατὰ τὰς πέντε καὶ ἠναπτεν ὁ ἴδιος τὴν ἑστίαν· ἐνεδύετο μετὰ ταῦτα προσεατικῶς καὶ περὶ τὰς ἑξ' ἐκάθητο εἰς τὸ γραφεῖον ἔχων ἐν τᾷ χειρὶ τὰ χαρτῖα, τὰ ἀναγκαῖα βιβλία καὶ πλησίον του εὐνοοῦμενον κύνα. Τοιοῦτοτρόπως εἶχε τελειώσει τὴν φιλολογικὴν ἐργασίαν· κατὰ τὴν δεκάτην ὥραν, ὅτε συνηθίζετο ἡ οἰκογένεια διὰ νὰ προγευθῇ. Ἀλλὰ μ' ὄλην τὴν ἀάματον ἐργατικότητα καὶ τὴν βαθεῖαν παιδείαν, ἀποτελέσματα κόπων πολλῶν ἐτῶν, ὁ Σκῶτ ὠμίλει πάντοτε μετὰ μεγίστης μετριοφροσύνης περὶ τῶν δυνάμεων του· ἔτυχε νὰ εἴπῃ «Καθ' ὅλον τὸ στάδιόν μου ἀδιακόπως ἐδυσκολεύθη ἕνεκα τῆς ἀμαθείας μου».

Τοιαύτη ἡ ἀληθινὴ σοφία καὶ ἡ μετριοφροσύνη, διότι ὁ πράγματι πεπαιδευμένος ἄνθρωπος οὐδέποτε κομπάζει ἐπὶ παιδείᾳ. Ὁ ἐπιπόλαιος ἄνθρωπος διὰ διαφόρων γνώσεων ἀλειμμένος, ἀλλ'

οὐδενίαν κατὰ βῆθος γνωρίζων, δύναται νὰ ἔχη οἴησιν, ἀλλ' ὁ σοφὸς ταπεινῶς ὁμολογεῖ ὅτι «γνωρίζει μόνον τὴν ἄνοιαν αὐτοῦ», ἢ κατὰ τὸν Νεύτωνα ὅτι «ἐσύναξε κογγύλια τινὰ ἐπὶ τῆς παραλίας, ἐν ᾧ κείται ἀνεξερεύνητος εἰσέτι ἐνώπιόν του ὁ ὠκεανὸς τῆς ἀληθείας».

Καὶ ἄλλοι ὑποδεέστεροι συγγραφεῖς ἐπίσης διακρίθησαν ἐπὶ ὑπομονῇ καὶ καρτερίᾳ· ὁ Ἰωάννης Βρίτων, ὁ συγγραφεὺς πολλῶν ἀξιολόγων περὶ ἀρχιτεκτονικῆς ἔργων, ἐγεννήθη εἰς πτωχὴν καλύβην. Ὁ πατήρ του χρηματίσας ἀρτοποιὸς ἐπτώχευσε, καὶ ἕνεκα τούτου ἐγένετο παράφρων, καθ' ἣν ἐποχὴν ὁ Βρίτων ἦτο βρέφος εἰσέτι. Τὸ παιδίον ὀλίγην ἐκπαίδευσιν ἐλάμβαν, ἀλλὰ πλεῖστα ὅσα ἀνήθικα παραδείγματα, τὰ ὅποια εὐτυχῶς οὐδόλως ἐπηρέασαν αὐτόν. Μετ' ὀλίγον εἰσηλθεν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν οἰνοπώλου τινὸς θείου του, καὶ ἐπὶ πενταετίαν σκληρῶς ἐργάσθη· τέλος ἐγκαλάρωθη ἡ υγεία του καὶ ὁ θεὸς τὸν ἀπέβαλε· τὸ δυστυχὲς παιδίον ἔμεινε ἄνευ προστασίας ἢ σκέπης, ἔχων ὡς μόνην περιουσίαν δύο λίρας μισθὸν τῆς πενταετοῦς ὑπηρεσίας. Διὸ δεινῶς ὑπέφερε κατὰ τὰ ἐπόμενα ἑπτὰ ἔτη καὶ πολλὰς ταλαιπωρίας ὑπέστη. «Ἀλλ' ὅμως, λέγει, ἐν τῇ αὐτοβιογραφίᾳ του, εἶχον τὴν μελέτην ὡς παρηγορίαν καὶ πολυλάκις ἠναγκάσθη νὰ διακρίνω σπουδάζων ἐν τῇ κλινῇ μὴ ἔχων τὰ μέσα νὰ θεωρῶμαι κατ' ἄλλον τρόπον». Ἀφῆκε τὸ Λονδίνον ἐλπίζων νὰ εὕρη πόρον ζωῆς ἀλλαχοῦ ἀλλ' εἰς μᾶτην· μετ' οὐ πολὺ ἐπανῆλθεν εἰς τὴν μητρόπολιν ὑπὲρ ποτε ἐνδοῆς· τέλος κατῴρωσε νὰ λάβῃ ἐργασίαν εἰς τι οἰνοπωλεῖον τοῦ Λονδίνου, καθῆκον ἔχων νὰ διαμένῃ ἐντὸς τοῦ ὑπογείου ἀπὸ τῆς ἐβδόμης ὥρας τῆς πρωίας μέχρι τῆς ἐνδεκάτης τῆς νυκτός. Ὁ ἐν τῷ σκότει φιλαισμός καὶ ἡ ἐπιπονος ἐργασία ἐκ νέου ἔβλαψαν τὴν υγείαν του· τότε μετέβη παρὰ δικηγόρου τινὸς, μισθὸν λαμβάνων δεκαπέντε σελίνια τὴν ἐβδομάδα, διότι εἶχε κατορθώσει ἂν καὶ ἄνευ βοηθείας νὰ γείνη καλλιγράφος. Κατὰ δὲ τὰς ἐλευθέρους ὥρας μετέβαινε εἰς τὰ βιβλιοπωλεῖα ἀναγινώσκων ἐκ διαλειμάτων βιβλία, ἅπερ δὲν ἠδύνατο νὰ ἀγοράσῃ· ἀπέριους δὲ γνώσεις ἀπέκτησεν οὕτως. Ἐξηκολούθησε τὴν αὐτὴν ζωὴν ἐργαζόμενος καὶ σπουδάζων μέχρι τοῦ εἰκοστοῦ ὀγδόου ἔτους τῆς ἡλικίας του· τότε ἤρχισε συγγράφων καὶ ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης κατὰ τὸ διάστημα πενήκοντα πέντε ἐτῶν ὁ Βρίτων ἐνησχολήθη εἰς φιλολογικὰ ἔργα δημοσιεύσας 87 πονήματα, ἐξ ὧν τὸ σπουδαιότερον εἶνε «Αἱ ἀρχαῖότητες τῆς Ἀγγλίας» εἰς δεκατέσσαρας τόμους, ἔργον ἀληθῶς λαμπρὸν καὶ τὸ καλλίτερον μνημεῖον τῆς ἀκαμάτου ἐργατικότητος τοῦ Ἰωάννου Βρίτων.

Ὁ Βολταῖρος εἶπεν· «Ἐφ' ὅσον οἱ ἄνθρωποι ἐκπαιδεύονται, ἐπὶ τοσοῦτον γίνονται καὶ ἐλεύθεροι».

Η ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΙΣ

πρὸς τοὺς Κινέζους

Πασιγνωστον πρᾶγμα εἶνε ὅτι ἡ κατωτέρα παιδεία ἐν Κίνα ὑπάρχει εὐρύτατα διαδεδομένη. Καθ' ἂν χρόνον ἡ Εὐρώπη ἦτον εἰσέτι βεθυισμένη εἰς τὰ σκόττα τοῦ μεσαιῶνος, καὶ αἰῶνάς τινας μάλιστα πρότερον, ἡ παιδεία ἐν Κίνα ἦτον ἤδη διαδεδομένη ἀνὰ πάσας τοῦ λαοῦ τὰς τάξεις. Ἰσχυρότατον ἐλατήριο κινῶν τὸν Κινέζον νὰ ἐπιδοθῇ εἰς τὴν σπουδὴν εἶνε ἡ ἐλπίς τοῦ ν' ἀξιώθῃ δημοσίας θέσεως καὶ ν' ἀπολαύσῃ τῆς συμπαρομοσιότητος τιμῆς καὶ ὑπολήψεως. Ἐν Κίνα οὐδεὶς διορίζεται εἰς δημοσίαν ὑπηρεσίαν ἂν μὴ πρότερον ὑποστῇ διαφόρους δυσκόλους ἐξετάσεις, πρὸς ἃς πάντες, ἄνευ διακρίσεως καταγωγῆς καὶ γένους, παρουσιάζονται ἴσοι. Ἐν Κίνα δὲν ὑπάρχει προνομιοῦχος τάξις εὐγενῶν· ὁ ταπεινότητος καὶ πενέστατος τῶν πολιτῶν δύναται ν' ἀνέλθῃ διὰ τῆς ἰδίας αὐτοῦ ἀξίας εἰς τὰ ὑψίστα τῆς αὐτοκρατορίας ἀξιώματα.

Ἡ Σινικὴ αὐτοκρατορία, ἡ ὑπὲρ τὰ τριακόσια ἑκατομμύρια πληθυσμὸν ἀριθμοῦσα, πρόκειται παράδειγμα ταπεινωτικόν πῶς εἰς πολλὰ τῆς Εὐρωπαϊκῆς Κράτη, καὶ εἰς τὰ ἐπαιρόμενα ἔτι ἐπὶ πολιτισμῷ, καθόσον πάντες σχεδὸν οἱ κάτοικοι αὐτῆς εἰξεύρουσιν ἀνάγνωσιν καὶ γραφὴν, ἐπαρκῶς τοῦλάχιστον πρὸς τὰς καθημερινὰς αὐτῶν ἀνάγκας· καὶ τὸ πρᾶγμα εἶνε τόσῳ μᾶλλον ἀξιωματικόν, ὅσον ἡ κινεζικὴ γλῶσσα, εἰδικῶς ὑπὸ τὴν ἔποψιν τῆς γραφῆς αὐτῆς, εἶνε ἀναντιρῶτως ἡ δυσχερεσττέρα τῆς οἰκουμένης. Λέγοντες δὲ ὅλοι σχεδὸν οἱ κάτοικοι αὐτῆς, ἐννοοῦμεν τὸν ἥμισυν, δηλαδὴ τὸν ἄρρενα πληθυσμόν. Διὰ τὴν ἀνατροπὴν τοῦ ἑτέρου φύλου οὐδενίαν καταβάλλεται μέριμνα, μάλιστα δ' ἐν ταῖς ὑψηλοτέραις τάξεσιν ἀπαντῶσι γυναῖκες τινες τυχοῦσαι στοιχειώδους παιδείσεως. Ἡ περὶ τῆς διαπλάσεως καὶ διαμορφώσεως τῶν γυναικῶν ἀκηδεῖα αὕτη προέρχεται ἐκ τῆς περιφρονήσεως τοῦ ἀνδρὸς πρὸς τὸ γυναικεῖον φύλον. Οἱ Κινέζοι φιλόσοφοι καὶ ἠθολόγοι οὐδέποτε ἀπεπειρήθησαν οὐδὲ κατ' ἐλάχιστον νὰ βελτιώσωσι τὴν κατάστασιν ταύτην τῶν πραγμάτων, τὰ δὲ συγγράμματά των τοῦναντίον τεκμηριοῦσι πόσον περὶ ἐλαχίστου ποιῶνται τὴν γυναικα.

Ἡ ἐπιθυμία τῆς ἀναπτύξεως τοῦ πνεύματός του διὰ τῆς παιδείας καὶ τῆς ἀποκτήσεως γνώσεων ἤγαγε τὸν Κινέζον πόρρω τῆς πατρίδος του, εἰς χώρας ξένας, ἐν αἷς ἐγκατέστη ὡς ἀποικος. Καίτοι οἱ Κινέζοι ἀποικοὶ τῆς Ἰάβας, ἐκ τῆς ὑποστάθμης ἐν γένει τοῦ λαοῦ προερχόμενοι, ἀνήκουσιν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ εἰς τὴν ἐσχάτην βαθμίδα τῆς κοινωνικῆς κλίμακος, ἐν τούτοις ἅμα ὡς κατορθώσωσι ν' ἀπολαύσωσι ποῖας τινος εὐπορίας, αἰσθάνονται τὴν ἀνάγκην τοῦ νὰ χορηγήσωσιν εἰς τὰ τέκνα των παιδεύσιν μονιμωτέραν καὶ εὐρύτεραν ἐκείνης, ἢς ἠδυνήθησαν νὰ τύχωσιν αὐ-

τοὶ εἴτε ἐν Ἰάβα εἴτε ἐν τῇ πατρίδι των. Οἱ διδάσκαλοι αὐτῶν ἔρχονται ἐκ Σινικῆς, ἢ μορφοῦνται ἐν Ἰάβα· μόνον δ' εἰς τὴν προσωπικὴν αὐτῶν ἀρχεβουλίαν ὀφείλονται τὰ ἐν τῇ νήσῳ ὑπάρχοντα σχολεῖα αὐτῶν.

Περὶ τοῦ ὀργανισμοῦ τῶν σχολείων τούτων καὶ τῶν ἐν γρήσει ἐν αὐτοῖς παιδαγωγικῶν μεθόδων, κάτοικος τις τῆς Βαταβίας, ὁ κύριος Ἀλβρόχτ, ἀνεκοίνωσε λεπτομεροστάτας πληροφορίας διὰ τινος ὑπομνήματος αὐτοῦ, ὅπερ μεταφρασθὲν ἐκ τοῦ Ὀλλανδικοῦ ἐδημοσιεύθη μετὰ σημειώσεων ἐν τοῖς Χρονικοῖς τῆς ἐσχάτης Ἀνατολῆς.

Δὲν πρέπει νὰ φαντασθῶμεν ὅτι ἐν τοῖς κινεζικοῖς σχολείοις ἡ διδασκαλία περιλαμβάνει τὴν ἱστορίαν, τὴν γεωγραφίαν, τὴν γεωμετρίαν, τὴν φυσικὴν ἱστορίαν κτλ. ἐν ἐνὶ λόγῳ, πᾶσαν ἐκείνην τὴν ποικιλίαν τῶν σπουδῶν, τὴν ἀναπόφευκτον εἰς τὸν εὐρωπαϊκὸν μαθητὴν, οὐδὲ ὅτι ὁ κινέζος μαθητὴς δύναται ν' ἀποκτήσῃ πάσας ἐκείνας τὰς γνώσεις, τὰς παρ' ἡμῖν θεωρουμένας συμφυεῖς πρὸς πᾶσαν ἐπιμελετημένην ἀγωγὴν. Οὐδὲν τούτων διδάσκειται ἐν τῷ κινεζικῷ σχολείῳ, οὐδ' αὐτὴ ἡ ἀριθμητικὴ, διδασκαλιὰ βραδυτέρων ἐν τῷ ἐργαστηρίῳ, ἐπὶ ἀριθμητηρίου πινακίδος. Τοῦτο ἀποδοτέον ἐν μέρει εἰς τὴν ὀπισθοδρομήσιν αὐτῶν ἐν ταῖς ἐπιστήμας, ὧν ἔχουσι ἰδέαν ἀτελεῖ, ἢ μᾶλλον πλημμελεῖ· ἀλλ' ἡ κυριώτατη αἰτία εἶνε ὅτι ἡ σπουδὴ τῆς μητρικῆς γλώσσης ἀπορροφᾷ πάντα αὐτῶν τὸν χρόνον, καὶ δὲν ὑπολείπεται αὐτοῖς οὐδ' ἐλάχιστος πρὸ ἐκμάθησιν ἄλλου πράγματος.

Τὰ διδακτικὰ βιβλία, ἅτινα δίδονται εἰς τοὺς νεαροὺς Κινέζους εἰς τὰ Τέσσαρα βιβλία, ὧν δύο θεωροῦνται ἔργα αὐτοῦ τοῦ Κομφουκίου, τὸ τρίτον περιλαμβάνει τὰς συνδιαλέξεις τοῦ περιφανοῦς φιλοσόφου, καὶ τὸ τέταρτον τὰ παραγγέλματα τοῦ μαθητοῦ αὐτοῦ Μεντσίου, ἦττον γνωστοῦ φιλοσόφου. Τὰ βιβλία ταῦτα δύναται νὰ θεωρηθῶσιν ὡς ὁ ἠθικὸς κώδιξ τῶν Κινέζων.

Οἱ φιλόσοφοι καὶ ἠθολόγοι τῆς Κίνας ἐξαίρουσι τὴν υἱικὴν στοργὴν ὡς τὴν ὑπάτην τῶν ἀρετῶν, καὶ παραγγέλλουσιν ἀκαταπαύστως τὴν ἐνάσκεισιν αὐτῆς. Κατ' αὐτοὺς ὁ ἀγαπῶν καὶ σεβόμενος τὸν πατέρα του καὶ τὴν μητέρα του ἐπεκτείνει τὴν ἀγάπην του καὶ τὸν σεβασμὸν τούτον ἐπὶ τοὺς ἄλλους μεγαλειτέρους αὐτοῦ τὴν ἡλικίαν συγγενεῖς, εἴτα ἐπὶ τοὺς ἀνωτέρους αὐτοῦ καὶ εἴτα ἐπὶ τὸν κυριώτερον. Ἐκτὸς τῶν προτροπῶν πρὸς ἐξάσκεισιν τῶν κοινωνικῶν ἀρετῶν, τὰ συγγράμματα ταῦτα περιέχουσι τὰς ἀρχὰς καθ' ἃς, κατ' αὐτοὺς, λαὸς τις δύναται νὰ κυβερνηθῇ—ἀρχὰς συνισταμένας κυριώτατα εἰς τὸ ὅτι πᾶς κυβερνήτης δεόν νὰ θεωρῇ ἑαυτὸν ὡς πατέρα καὶ μητέρα τοῦ λαοῦ, νὰ ἐπιθυμῇ διακρῶς τὴν εὐτυχίαν καὶ τὴν εὐδαιμονίαν τῶν ὑπηκόων του, καὶ νὰ μὴ ἀνθίσταται εἰς τὴν γενικὴν θέλησιν.

Ἐκ τούτων τεκμαίρεται πᾶς τις οἷα εἶνε ἡ ἀ-

είς τῶν συγγραμμάτων τούτων. Ἐν τούτοις ὁ Κινέζος δὲν ἐξασπεί ἐν τῷ καθ' ἡμέραν βίῳ τὴν ἀρετὴν ἢ ἐδιδάχθη ἐν τῷ σχολείῳ, οὐδὲ δύναται τις νὰ εἴπῃ περὶ αὐτοῦ ἐν γένει ὅτι διάγει ἐνάρετον καὶ ἐντιμὸν βίον· πολλοὺ γὰρ καὶ δεῖ! ἡ ἠθικὴ δὲν βελτιώνει πολὺ ἐν τῇ πλάστει τοῦ Κινέζου, πόσον δὲ βελτιώνει ἐν Ἰνδικῇ δὲν εἶνε ἀνάγκη νὰ τὸ εἴπωμεν. Οἱ Κινέζοι ἔχουσι εἰς τὴν διάθεσιν τῶν πληθυσμῶν ὠραίων ἠθικῶν ἀποφθεγμάτων καὶ γνῶμῶν, ἀλλ' ἡ διαγωγὴ αὐτῶν ἐν τῷ πρακτικῷ βίῳ διετελεῖ εἰς πλήρη ἀντίφασιν πρὸς τὰ διδάγματα τῶν οὕτω περιωμῶν αὐτῶν φιλοσόφων, ἐν οἷς ὁ Κομφούκιος πρὸ πάντων ἀνεκλήθη παρ' αὐτῶν ὡς τὸ στόμα τῆς σοφίας τὸ προωρισμένον νὰ διδάξῃ τὴν οἰκουμένην καὶ μετὰ γενεᾶς γενεῶν καὶ μετὰ μυριάδας ἐλαττωσετηρίδων. Πρέπει ἐν τούτοις, πρὸς τιμὴν τῶν, νὰ δολογησώμεν ὅτι τὸ παράγγελμα τῆς ἀγάπης καὶ τοῦ σεβασμοῦ πρὸς τοὺς γονεῖς δὲν ἐδόθη αὐτοῖς ματαίως. Οὐδαμῶς τῆς γῆς ὁ πατήρ καὶ ἡ μήτηρ, καὶ οἱ προβεβηκότες ἐν γένει συγγενεῖς, ἀπολαύουσι τοσούτου σεβασμοῦ ὅσον ἐν Κίνα· καὶ τοὶ δὲ κατὰ βῆθος τὸ αἰσθημα τοῦτο εἶνε ἐνίοτε ἥκιστα εἰλικρινές, ἐν τούτοις σύντονος καταβάλλεται μέρημα περὶ τὴν ἐξωτερικὴν τούλαχιστον αὐτοῦ ἐκδήλωσιν.

Οἰκλήποτε καὶ ἂν ὦσι πράγματι τὰ ἐλαττώματα καὶ αἱ κακίαι, τὰ συμφορὰ τῶν χαρακτηρίων τῶν Κινέζων, δυσχερὲς εἶνε νὰ εὑρεθῇ λαὸς ἀγαθῶν μᾶλλον αὐτῶν τὴν τάξιν καὶ τὴν ἡσυχίαν.

Α*

ΑΘΗΝΑΪΚΑ

5

Ὡς λέγεται, ἀπερασίθη, ὅπως ἡ πόλις τῆς Παλλάδος κοσμηθῆ καὶ διὰ τζαμίου. Τοῦτο—ἀπλουστάτον ἄλλως κυβερνητικὸν μέτρον—ἔθεωρήθη ὑπὸ τινῶν ἀπαισιολόγων ὡς ἐξευτελιστικόν. Ἄλλοι—παράδοξοι ἄνθρωποι!—ἐξέφρασαν τὴν ἀπορίαν τῶν, μὴ βλέποντες τὴν ἀνάγκην νὰ κτισθῇ τζαμίον ὅπου δὲν ὑπάρχουσι Τούρκοι· οὗτοι ὅμως ἀπεστομώθησαν διὰ τῆς ἀπαντήσεως ὅτι τὸ τζαμί δὲν θὰ κτισθῇ χάριν τῶν Τούρκων ἀλλὰ χάριν τῆς Τουρκίας. . . Ἐν τούτοις, ἐπειδὴ διὰ μὲν τοὺς Ἕλληνας ἡ ἐπισκευὴ εἶναι ἤττον δαπανηρὰ τῆς κατασκευῆς, διὰ δὲ τοὺς Τούρκους ἡ ἀνάκτησις μᾶλλον προσφιλές τῆς κτήσεως, θεωροῦμεν ὅτι δὲν εἶναι ὅλως ἄσκοπον νὰ ἀναγράφωμεν ἐνταῦθα τὰ ἐν Ἀθήναις τζαμιά ἐπὶ Τουρκοκρατίας, ὅπως μεταξὺ τῶν σωζομένων ἐξ αὐτῶν γίνῃ ἡ κατάλληλος ἐπιλογή.

Α' Τὸ τζαμί τοῦ Καστροῦ. Τοῦτο, ὡς ἐνοήσατε, ἦτο ὁ δυστυχὴς Παρθενῶν—ὄν παρακαλοῦμεν νὰ μὴ λάβῃ ὑπ' ὄψει ἡ Κυβέρνησις ἐν τῇ ἐκλογῇ τῆς. Οὗτος ἐκ ναοῦ τῆς παρθένου Ἀθηνᾶς μετεμορφώθη εἰς ναὸν τῆς ἀειπαρθένου Μαρίας, κατὰ τινὰς δὲ καὶ τῆς τοῦ Θεοῦ σοφίας·

μετὰ ταῦτα ἐτούρκευε, ὑψωθέντος ἐπὶ τῶν ἀθῶν στύλων τοῦ ὑπερμεγέθους μιναρῆ, ὡς τεραστίου ὑπερσφαιρώματος ἐκ τοῦ σώματος καλλιμόρφου παρθένου. Ὅτε οἱ ἀδελφοὶ χριστιανοὶ τῇ 14 Σεπτεμβρίου 1687 ἐπεδαψίλευσαν εἰς αὐτὸν μίαν μπόμπα, ἀναβούντων ἐξ ἀγαλλιόσεως ἐπὶ τῇ ἐξόχῳ ἐπιτυχία, τῶν μὲν ὑπὸ τὸν Καϊνίξμαρκ Γερμανῶν «Siege. Lebehoch Graf Königsmark», τῶν δ' Ἑνετῶν τοῦ Μοροζίνη «Viva la nostra REPUBLICA», μετὰ τοῦ Παρθενῶνος συγκρατηστράφη καὶ τὸ τζαμί, μετὰ ταῦτα δὲ, ὅτε ἀνέκτισαν οἱ Τούρκοι τὰς Ἀθήνας, ἡ μᾶλλον ὅτε ἐπικνήθησαν οἱ Ἀθηναῖοι εἰς τὰς ἐρήμους ἐστίας τῶν, ἐκτίσθη ἐκ νέου τὸ τζαμί, ἀλλὰ μικρότερον. Τὰ εἰρήπια τούτου ὑπῆρχον μέχρι τοῦ 1839 ὅτε ἐντελῶς ἐξηφανίσθησαν κατὰ τὰς γενομένας ἀνασκαφάς. Ὁ Παρθενῶν πρὸς τοὺς ἄλλοις, παραχωρηθεὶς τῇ Φιλομοῦσῳ Ἑταιρίᾳ, ἐχρησίμευσεν ἐν ἔτει 1825 ὡς σχολὴ κορασίων.

Β' Τὸ μεγάλο τζαμί ἢ τζαμί στοῦ κάτω συντριβάνι. Τοῦτο ὑπάρχον εἰσέτι καὶ χρησιμεῖον πρὸς ἐγγύμνασιον τῶν στρατιωτικῶν μουσικῶν, κεῖται ὀπισθεν τῆς Δ. πλευρᾶς τοῦ μεγάλου στρατῶνος καὶ παρὰ τὸ Γυμνάσιον τοῦ Ἀδριανοῦ· ὠκοδομήθη δὲ ἐν ἔτει 1759 ὑπὸ τοῦ Ἀθηναίου Βαϊβόδα Τζισταράκη.

Γ' Τὸ τζαμί τοῦ Καράμπαμπα, ἐν τῷ ὠρολογίῳ τοῦ Ἀνδρονίκου Κυρρῆστου, ὅπερ κοινῶς λέγεται ναὸς τοῦ Αἰόλου.

Ἐν αὐτῷ σώζεται εἰσέτι ἐπὶ τοῦ Μ. τοίχου ἡ σπάθη τοῦ Μωάμεθ καὶ ἄλλα τινὰ θρησκευτικὰ σύμβολα, πρὸς τούτοις καὶ κόγχη ἐν ἣ ἦτο διαρκῶς τοποθετημένη λεκάνη καὶ πρόχους (λεγόμενοι πύρινοι) πλήρης διακυοῦς ὕδατος, παρ' αὐτοῖς δὲ ἐκρέματο καθαρῶτατον μάκτρον (μπόμπα), διότι οἱ Τούρκοι ἐπίστευον, ὅτι ὁ ἱερός καὶ διαβόητος Καράμπαμπα ἐρχόμενος καθ' ἑκάστην περὶ μέσας νύκτας ἐτέλει τὰ τοῦ καθαρισμοῦ του.

Κατὰ τινὰς ὅμως ἐν τῷ ὠρολογίῳ τοῦ Κυρρῆστου δὲν ἦτο τζαμί ἀλλὰ τεκέρι (κοινόβιον).

Δ' Τὸ τζαμί τοῦ σταυροπάζαρον, σωζόμενον εἰσέτι, κεῖται ἀπέναντι τῆς Δ. πλευρᾶς τοῦ προηγούμενου τζαμίου, καὶ ἐπὶ τῆς πλατείας τοῦ Μενδρεσέ, καὶ χρησιμεύει ὅτε μὲν ὡς στρατιωτικὴ τοῦ φρουραρχεῖου φυλακὴ, ὅτε δὲ ὡς στρατῶν. Ἐν ἔτει 1824 τῇ ἀποφάσει τῆς Κοινοῦτητος ὠρίσθη τοῦτο ὡς σχολὴ τῆς ἀλληλοδιδασκατικῆς μεθόδου, παραχωρηθὲν τῇ Φιλομοῦσῳ Ἑταιρίᾳ.

Ε' Τὸ Γενί τζαμί, χρησιμεῖον καὶ αὐτὸ κατὰ τὴν ἐπανάστασιν ὡς σχολὴ τῶν ἐπιστημῶν. Ἐκεῖτο δὲ ἐν τῇ ἀπερᾶντῳ ἐκτάσει τῇ μεταξὺ τῶν ὁδῶν Βουλῆς (·), Νικοδήμου, Θουκυδίδου καὶ Ἀπόλλωνος, ἔνθα καὶ ὁ στρατῶν τῆς χωροφυλακῆς. Τοῦτο ἐλέγετο καὶ τζαμί τοῦ Ῥοδακίου ἐκ τῆς συνοικίας, ἦτο δὲ ἐν αὐτῷ καὶ μεγαλοπρεπέστατον Ὀθωμανικὸν νεκροταφεῖον. Τὸ ὄνομα τοῦ τζαμίου τούτου, ἐκλιπνόντος ἤδη ἐντελῶς, σώζεται καὶ

εἰς τὸ ἐξῆς δημοῦδες ἄσμα, ἀδόμενον εἰς τὸν ἦχον τοῦ «Μαῦρο γεμενί»·

«Στὸ Γενί τζαμί
μὴ Τουρκα προσκυνεῖ,
κι' ἀπ' τὸ προσκύνημά της
τῆς ἐσπᾶσαν τὴ κομπιά της». κλ.

Ζ' Τὸ Σοφτὰ τζαμί, μὴ σωζόμενον πλέον, ἔκειτο εἰς θέσιν ἐπάνω συντριβάνι ἐπὶ τῆς διασταυρώσεως τῶν ὁδῶν Πανδρόσου καὶ Καπνικαρέας, ἀκριβῶς ἔνθα νῦν κροπολαιῶν τι.

Ζ' Τὸ τζαμί τῆς κολώνας, ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Ἀδριανοῦ, ὅπου νῦν ἡ Ἀ' δημοτικὴ τῶν ἀρρένων σχολὴ (συνοικία Πλάκας). Ἐκαλεῖτο δὲ βεβαίως οὕτω ἐκ στόλου τινὸς ὑπερμεγέθους ὑπάρχοντος ἐκεῖ που, οὐτινος ἐν μόνον σώζεται τμήμα. Τοῦτο κατὰ τὴν ἐπανάστασιν ἐγένετο δημοσία βιβλιοθήκη, τὰ βιβλία καὶ χειρόγραφα τῆς ὁποίας μετὰ ταῦτα, κατὰ τὴν πολιορκίαν τῆς Ἀκροπόλεως, ἐχρησίμευσαν εἰς κατασκευὴν φουεκιῶν ἐλλείποντος χάρτου. Περὶ τὸ τζαμίον τοῦτο ὑπῆρχον ὠραῖον Ὀθωμανικὸν νεκροταφεῖον, ἐξ οὗ ἐσώζοντο δύο μεγάλαι κυπάρισσοι, ἐπὶ τῆς κορυφῆς τῶν ὀπίων πάντοτε κατὰ τὰς νύκτας τοῦ ἔαρος ἐκρωζεν ὁ βύας· ἀλλ' ἤδη μία μόνον κυπάρισσος ὑπάρχει καὶ αὕτη παραμεμορφωμένη, τῆς ἐτέρας καταπεσούσης πρὸ τινῶν ἐτῶν ἐκ λαίλαπος. Ὁ νεκτοκόραξ ἔκτοτε ἔπαυσε πλέον νὰ κρώζῃ . . . διατί; Ἡ λύσις τούτου ἀνατίθεται τοῖς παρ' ἡμῖν Ῥωμαντικοῖς.

Η' Τὸ Κουτλιὸν τζαμί ὀνομαζόμενον οὕτως ἐκ τῆς σμικρότητός του, κεῖται δὲ τοῦτο κατὰ τὴν ὁδὸν Μουσεῖου ὅπου ἤδη τὸ στρατιωτικὸν ἀρτοποιεῖον, σωζόμενον ἐν μέρει. Πρὸς τούτοις ὑπῆρχε καὶ τὸ τζαμί τῶν Ἀραπάδων, τῶν δυστυχῶν ἐκεῖνων ὄντων τῶν κατοικούντων ὑπὸ τὴν ΒΔ πλευρᾶν τῆς Ἀκροπόλεως, ἦτις πάλαι ποτὲ ἐλέγετο Πελασγικόν, καὶ ἔθεωρεῖτο ὡς τόπος τρομερῆς καὶ ἐπάρατος. Τὸ τζαμί τοῦτο ἔκειτο παρὰ τὸ Ὀλυμπίεον, ἀλλ' ὡς λέγουσιν, ἦτο μᾶλλον ἐξέδρα τῆς προσκύνημα, ἐφ' οὗ προσήυοντο οἱ δοῦλοι Ἀραβες καὶ ἐπεκαλοῦντο τὸν κοινὸν Πατέρα! Καὶ ἐν Κηφισίᾳ δὲ, τῇ ἰδίῳς τουρκικῇ ἐξοχῇ, ἦτο ὠραῖον τζαμίον.

Ἐκτὸς τῶν τζαμιῶν τούτων ὑπῆρχον ἐν Ἀθήναις καὶ τρεῖς τεκέδες (κοινόβια), ὧν ὁ α' ἔκειτο παρὰ τῇ στοᾷ τῆς ἀρχηγέτιδος Ἀθηνᾶς τῇ κοινῶς λεγομένη «Πύλῃ τῆς Ἀγορᾶς», ἔνθα ἡ ἀρχαία Δυτικὴ ἐκκλησία, ὁ β' ἐν τῇ πλατείᾳ τοῦ Ἀγ. Παντελεήμονος μεταξὺ τῶν οἰκιῶν Βενιζέλου καὶ Τζαβέλλα καὶ ὁ γ' παρὰ τὴν σημερινὴν εἰσοδὸν τῆς Ἀκροπόλεως, ἐπὶ τῶν συντριμμάτων, ὡς λέγουσι, βυζαντιανοῦ ναοῦ τῶν Ἀγ. Ἀναργύρων.

Ἐν τούτοις εἴτε νέον τζαμίον κατασκευασθῆ ἐν Ἀθήναις, εἴτε παλαιὸν ἐπισκευασθῆ, τὸ ἔργον θὰ ἦναι ἡμιτελές, ἂν δὲν θεαθῆ ἐπικαθήμενος ἐπὶ τοῦ Μιναρῆ ὁ ἀπαραίτητος πελαργός· ἐπειδὴ δὲ οὗτοι ἀνεχώρησαν ἐκ τῆς Ἀττικῆς μετὰ τῶν Τούρκων, καλὸν θὰ ἦτο νὰ φέρωμεν καὶ πελαργούς,

ἀντιπελαργούντες οὕτως εὐγνωμοσύνην τοῖς Τούρκοις διὰ τὴν ἀναίμακτον διακανόνισιν τῶν ὁρίων. Δ. Γρ. Κ.

ΤΟ ΘΕΑΤΡΟΝ ΕΝ ΠΕΡΣΙΑΙ

Τὸ περσικὸν θέατρον ὁμοιάζει κατὰ τι πρὸς τὸ θέατρον τοῦ μέσου αἰῶνος. Ἐν τῇ «Revue littéraire et artistique» εὐρίσκομεν περὶ τῶν ἐν γῆρῳ νῦν ἐν Περσίᾳ σκηρικῶν διασκευῶν περιέργους πληροφορίας, ἃς μεταφέρομεν ἐνταῦθα.

Τὸ ἐν Περσίᾳ θεατρικὸν πρόγραμμα περιλαμβάνει τρεῖς εἴδη σκηρικῶν ἔργων, τουτέστι Tenachas, Karaghez καὶ Teaziés.

Αἱ «tenachas» εἰσὶ κωμῳδίαι μονόπρακτοι, περιέχουσαι εὐφυλογίας, ὑπαινιγμούς, ἐνίοτε δὲ καὶ αἰσχρολογίας, παραδόξους χρονονομίας κτλ., ὧν ἡ ὑπόθεσις λαμβάνεται ἐν γένει ἐκ τοῦ ἀγροτικού βίου. Οἱ αὐτοσχεδιάζοντες αὐτὰς loutys κλοῦμενοι, εἰσὶ χορευταὶ καὶ μουσικοὶ ἐξ ἐπαγγέλματος, ἔχοντες μεθ' ἑαυτῶν χορευτρίδας, καὶ πολλάκις πιθήκους καὶ ἄρκτους. Ἄλειφονται δὲ μετ' ἀσβόλην, μετ' κρόκον ὡοῦ, ἢ μετ' ἄλευρον.

Ὁ karaghez οὐδὲν ἄλλο εἶνε ἢ θέατρον ἀνδρικήλων. Ὁ παρ' ἡμῖν γελωτοποιὸς ἀντικαθίσταται ὑπὸ τοῦ Keteheh Pehlevan τοῦ φαλακροῦ ἥρωος, ἔχοντος ἀντὶ καμπούρας φαλάκρον ὡς διακριτικὸν αὐτοῦ σημεῖον. Ἐν τῇ σκηνῇ ἔργον ἔχει νὰ φαίνεται θρησκός, ὑποκριτής, εὐλαβής, λόγιος, ποιητής. Ἡ προσφιλές ἐνασχόλησις του εἶνε νὰ δολοφονῇ τοὺς μοιάδες διὰ τῆς προσποικητῆς αὐτοῦ εὐλαβείας. Ἄμα εὐρεθῆ ἀπέναντι τῶν ἁγίων τούτων ἀνδρῶν, παρακαλεῖ, ἀναστενάζει, ἀπαγγέλλει στίχους τοῦ Κορανίου, ἄδει μυστηριώδεις ποιήσεις, ὁμιλεῖ περὶ Προνοίας, περὶ παραδείσου καὶ τῶν ἀπειρῶν ἡδονῶν τῶν ἐπιφυλασσομένων εἰς τοὺς καλοὺς Μουσουλμάνους, ὥστε τελευτᾶν ὁ μοιάς, μεθῶν ὑπὸ τῶν τρυφηλῶν εἰκότων, ἃς τῷ ἐπιδαψιλεύει ὁ Keteheh Pehlevan, ἀφίνει τὸ κωβολόγιον καὶ τὸ Κοράνιον καὶ χορεύει, παίζει κιθάραν καὶ ῥοφᾷ φιάλας τινὰς οἴνου τοῦ Chiraz.

Οὐδὲν κοινὸν ὑπάρχει μεταξὺ τῶν δύο τούτων θεατρικῶν εἰδῶν καὶ τῶν teaziés. Τὰ teaziés εἶνε θρησκευτικὰ δράματα, ἅτινα ἔχουσι πλεῖστα σημεῖα ὁμοιότητος πρὸς τὰ μυστήρια τοῦ μεσαιῶνος. Τὰ ἔργα ταῦτα οὐδεμίαν σπουδαίαν δραματικὴν πλοκὴν ἔχουσι, οὐδένα χαρακτήρα καθαρῶς ὠρισμένον, ἀλλὰ συνίστανται εἰς ἀλλεπαλήλους ἐπαναλήψεις. Τὰ μέσα καὶ ὁ τρόπος τῆς παραστάσεως, διάφορα ἐν πᾶσι τῶν ἡμετέρων, εἰσὶν ἀληθῶς περιέργα.

Ἡ ἐπισημοτέρα τῶν θρησκευτικῶν ἑορτῶν τῶν Περσῶν εἶνε ἐκεῖνη, ἣν τελοῦσιν ἀνὰ πᾶν ἔτος κατὰ τὰς δέκα πρώτας ἡμέρας τοῦ Μοχαρέμ. Ἡ περίοδος αὕτη εἶνε καθιερωμένη εἰς τὴν παράστασιν τῶν teaziés, ὧν οἱ συγγραφεῖς ζητοῦσιν ἀποκλειστικῶς τὰς ἐμπνεύσεις αὐτῶν εἰς τὸ μαρτύριον τοῦ Ἀλῆ, τὴν δηλητηρίασιν τοῦ Χασάν καὶ τὴν δολοφονίαν τοῦ Χουσεΐν.

Τὰς δαπάνας τῶν παραστάσεων teazies ἀναλαμβάνουσι οἱ πλούσιοι, μὲ τὸν διπλοῦν σκοπὸν, ὅπως καὶ τὸν Θεὸν καταστήσωσιν ἕλεον αὐτοῖς ἀπολαύοντες συγχωρήσεως, καὶ ἐπιδείξωσι δημοσίᾳ τὰ πλοῦτη αὐτῶν, τοὺς ἀλάμπαντας, τὰ ὑφάρμακα, τοὺς τάπητας καὶ τὰ ἀργυρὰ αὐτῶν σκεῆη.

Αἱ παραστάσεις γίνονται εἴτε ἐν στοαῖς, εἴτε ἐν αὐλαῖς, ἢ καὶ ἐν ταῖς δημοσίαις πλατείαις. Οἱ μεγιστάνες, οἱ ξένοι καὶ οἱ διπλωμάται καταλαμβάνουσι τὰ παράθυρα, ἐξ ὧν φαίνεται ἡ σκηνή. Αἱ γυναῖκες κἀθηνται χαμαὶ ἐπὶ μικρῶν καθισμάτων, ἃ φροντίζουσι νὰ φέρωσι μετ' ἑαυτῶν, ἀλλαχοῦ δὲ περίεξ κἀθηνται οἱ ἄνδρες ἐκλάδην, ἀπαρράλλαντως ὅπως αἱ κάμηλοι ἀναπαύμεναι. Ἐν τῷ μέσῳ εἶδος σκηνῆς περιέχει ὑψωμα καλυπτόμενον διὰ ταπήτων, ἐφ' οὗ τίθεται ἕδρα. Ὑπηρεῖται καλούμενοι ferraches, κρατοῦντες χονδρὰς βράβλους, περιφέρονται ὅπως τῆρῶσι τὴν τάξιν, ὕδατοπῶλαι δὲ προσφέρουσι ὕδωρ εἰς τοὺς παρισταμένους, ἐνῶ οἱ ἐκμιθωταὶ τῶν παργυλιέδων, οἱ πωληταὶ γλυκισμάτων, βακλαβάδων καὶ nukhoutys (στραγαλλῶν) περιπατοῦσιν ἀνά μέσον τῶν δρόμων τούτων.

Στιγμάς τινας πρὸ τοῦ θεάματος ἀναβαίνει πρόσωπόν τι ἐπὶ τοῦ ὑψώματος καὶ κἀθεται ἐπὶ τῆς ἕδρας. Τὸ πρόσωπον τοῦτο εἶνε ὁ Rouzékhan, ὁ διηγούμενος τὰ συναξάρια τοῦ βίου τῶν ἱεραρχῶν. Ἀκολοθεῖται ὑπὸ ἐξ ψαλτῶν καὶ φέρει μέλαν τουρβάτιον ἢ καὶ πράσινον, μετὰ ζώνης τοῦ αὐτοῦ χρώματος. Ἀναπαύεται πρὸς στιγμὴν, εἶτα δὲ ἅμα οἱ νεαροὶ ψάλλται, οἵτινες εἰσὶν ἠλικίας δώδεκα ἢ δεκατριῶν ἐτῶν, καθήσωσι περίεξ αὐτοῦ, ἀναστενάζει βαθέως καὶ ἄρχεται θρηνοῦντας, κύριον σκοπὸν ἐχοῦσης νὰ καταλύξῃ τὰς καρδίας τῶν παρευρισκομένων, πληρῶν αὐτὰς ὑψηλῶν συγκινήσεων καὶ ἐντυπώσεων θλιβερῶν. Ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν διακόπτεται, ἐκρήγνυται εἰς λυγμοὺς, κατολοφύρεται ἐν πάσῃ ταπεινώσει, ἐν τέλει δὲ τοῦ λόγου αὐτοῦ ῥίπτει μετ' ὀδυμῆς τὸ τουρβανίδιον του, διασχίζει τὸ ὑποκάμισόν του, αἰμάσσει τὸ στήθος του, ἐκβάλλει τὸ γένειόν του καὶ ποιεῖ διάφορα σχήματα ἀπελπισίας. Κατὰ μίμησιν αὐτοῦ πάντες οἱ θεαταὶ ἄρχονται ὀλοφυρόμενοι, τυπτόμενοι, καὶ σχιζόμενοι. Τότε ὁ Rouzékhan κἀτέρχεται τοῦ ὑψώματος κρατῶν φιάλην, συλλέγει διὰ τεμαχίου βάμβικος τὰ δάκρυα τινῶν παρυστώτων, καὶ συνθλίβει αὐτὰ ἐντὸς τῆς φιάλης. Ἐν μόνον ἐκ τῶν δακρύων τούτων ἔχει τὴν ἰδιότητα νὰ ἐπαναφέρῃ εἰς τὴν ζωὴν τοὺς ψυχορραγοῦντας, οὓς δὲν δύνανται νὰ σώσωσιν οἱ ἰατροί.

Ἀφοῦ τὰ πάντα καθησυχάσωσιν ἐμφανίζονται οἱ ἠθοποιοὶ καὶ ἄρχεται τὸ δράμα. Τὰ teazies, ὡς εἶπομεν, εἰσὶν ἀπολύτως θρησκευτικαὶ παραστάσεις. Ὁ θάνατος τοῦ προφήτου, τὸ μαρτύριον τοῦ Ἀλῆ, ὁ θάνατος τοῦ ἱερέως Χουσεῖν, εἰσὶν αἱ κυριώτεροι ὑποθέσεις, ἐξ ὧν ταῦτα ὑφαίνονται.

Οἱ Πέρσαι, λαὸς ἐξόχως θρησκευτικὸς, δακρυχέουσι εἰς μνήμην τοῦ προφήτου καὶ τοῦ γαμβροῦ αὐτοῦ Ἀλῆ, ἅμα δὲ λήξῃ ἡ παράστασις τὸ πλῆθος ἀποσυρόμενον ἐκβάλλει πενήτους κραυγὰς, τῶν μὲν τιλλόντων τὰς τρίχας τῆς κεφαλῆς αὐτῶν, τῶν δὲ ποιούντων ἐπ' αὐτῆς βλαθεῖς ἐντομαὶς διὰ τῆς αἰχμῆς τῶν ἐγχειριδίων των.

I*

ΔΑΝΕΙΟΝ ΠΝΕΥΜΑ

Ἀπὸ τινῶν ἡμερῶν ὁ καιρὸς εἶνε λίαν ἄστατος. Τοῦτο κάμνει τὸν κ. Σ* νὰ δυσανασχετῇ.

Ὁ ὑπηρετὴς, ὅστις κατὰ τινα στιγμὴν ἀκούει τὸν κύριόν του νὰ παραπονῆται, λέγει πρὸς αὐτὸν δειλῶς:

— Ἀφέντη, ἐγὼ φταίω τοῦ ἔλασσε ὁ καιρὸς, μὰ δὲν ἔτολμουσα νὰ σᾶς τὸ πῶ.

— Πῶς φταίεις ἐσύ;

— Νὰ, ἔσπασα τὸ βαρόμετρο τῆς προάλλαις, καὶ τώρα κάνει ὅ,τι καιρὸ θέλη.

**

Ποίησις ἐν τῷ συζυγικῷ βίῳ.

Φαρμακοποιὸς διαπληκτίζεται πρὸς τὴν γυναῖκά του, ἢ ὅποια προσφέρει εἰς τὸ σύνθημα τῶν γυναικῶν μέσον ἀμύνης, τὰ δάκρυα.

— Κλάψε ὅσο θέλεις, τῆς λέγει ὁ σύζυγος, ὀλίγο μὲ συγκινοῦν τὰ δάκρυά σου. Ἄμ' τὰ ἔχω ἀναλύσει, καὶ ἔξέρω πῶς δὲν περιέχουν παρὰ ἓνα ἐλάχιστο μέρος φωσφορικὴν ἄσβεστον καὶ ὀλίγην χλωριούχον σόδα. Τὸ ὑπόλοιπον εἶνε καθαρὸ νερὸ τοῦ δὲν χρησιμεύει εἰς τίποτε.

ΑΛΗΘΕΙΑΙ

* * * Ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἀπασχολεῖ τοὺς ἀνθρώπους καὶ κινεῖ αὐτούς, εἶνε ἡ ἀνάγκη τῆς ἐξασφαλίσεως τοῦ τρόπου τῆς ὑπάρξεως· τούτου κατορθωθέντος, δὲν γνωρίζουσι τί νὰ πράξωσι. Διὰ ταῦτα κατόπιν ἔρχεται δευτέρα ἀσχολία, νὰ ἐλαφρύνωσι τὰ βάρη τοῦ βίου, νὰ καταστήσωσιν αὐτὸν ἥττον αἰσθητὸν, νὰ σκοτώσωσι τὸν καιρὸν των, δηλαδή νὰ διαφύγωσι τὴν ἀνίαν. (Schopenhauer).

* * * Οἱ κοινωνικοὶ νόμοι ὁμοιάζουν τὰ ἐνδύματα· μὰς στενοχωροῦν, ἀλλὰ καὶ μὰς προφυλάττουν.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Ἡ πρώτη ἀνακάλυψις πόλεως, ἐπὶ τῶν ὑδάτων κτισθείσης, ἐγένετο ἐν τῇ λίμνῃ τῆς Ζυρίχης τῷ 1853 ὑπὸ τοῦ κ. Appli, ἐκ Μιλάνου, ἥδη δὲ εἰσὶ γνωστὰ πλεον τῶν δικαιοσίων ἐκ τῶν μεμονωμένων τούτων ἀρχαίων πόλεων ἢ χωρίων, περὶ ὧν οὐδεμία διεσώθη μνεῖα ὑπάρξεως ἐν ταῖς σελίσαι τῆς ἀνθρωπίνης ἱστορίας. Τὸν λόγον τῆς κατασκευῆς τοιούτων κατοικιῶν εἶνε εὐκόλον νὰ ἐξηγήσωμεν. Αἱ κατοικίαι τῶν

πρώτων ἀνθρώπων, καὶ τοι στερεαί, ἐὰν ἀνηγειροῦντο ἐπὶ ἀναπεπταμένου ἐδάφους, θὰ ἐξετίθεντο βεβαίως εἰς παντοίας προσβολὰς καὶ τῶν ἀγρίων θηρίων, ἅτινα κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἦσαν καὶ ἰσχυρὰ καὶ πολυάριθμα καὶ βουλαιμῶντα, καὶ τῶν ἀνθρώπων, ἔτι ἀγριωτέρων τῶν θηρίων. Ἐπενόησαν ἐντεῦθεν οἱ πρότεροι ἐκεῖνοι οἰκοδόμοι κατοικιῶν ὑπὲρ τῶν ἐστιῶν αὐτῶν ὅ,τι ἡ φύσις ἔπραξεν ὑπὲρ τῆς Μεγάλης Βρετανίας. Ὅπως ἀσφαλέστερον ἀποφεύγωσι τὰς ἐπιδρομὰς, παρεγένεσαν μεταξὺ αὐτῶν καὶ τῶν ἐχθρῶν των ζώων ὕδατος. Προλαμβάνοντες τὴν οἰκοδομὴν τῆς Βενετίας, ἔκτισαν τὰς κατοικίας των ἐπὶ στηλῶν ἐν ὄχρῳ θέσει, κυκλομένη ὑπὸ ἐλῶν, ἢ ἀνήγειραν αὐτὰς μεταρσίους ἐντὸς λιμνῶν, κοιμώμενοι οὕτω ἐν ἡσυχίᾳ τῆν νύκτα, ὅπως ἐπαναρχίσωσι τὴν ἡμέραν τὴν βραδείαν πρόοδον τῆς ἐκπολιτιστικῆς τέχνης. Ἀληθῶς δὲ προώδυσαν ὑπὲρ πᾶσαν προσδοκίαν. Εἰς τὰς λιμναίας ἢ τὰς τελευταίας ταύτας πόλεις εὐρέθησαν πλεῖστα λίθινα ἐργαλεῖα, οἷον πελέκεις, ἐγχειρίδια, πρίονες, βέλη, ἐκτὸς τούτων δὲ καὶ εἶδη ἀγγειοπλαστικῆς, ὧν τινα ἔχουσι τὸ σχῆμα ἀτράκτων τῆς ὑφαντικῆς, πρὸς ἣν οἱ λιμναῖοι ἡμῶν πρόγονοι δὲν φαίνονται ξένοι. Πράγματι ἐκληροδότησαν ἡμῖν πολλὰ τεμαχία καναβίου καὶ λινοῦ ὑφάσματος, τὰ λείψανα δὲ ταῦτα ἀνήκουσιν εἰς τὴν ἰστορικὴν τῆς λιθίνης ἐποχῆς. Ἀλλὰ καὶ ὁ ἄρτος καὶ ἡ κλλιέργεια τοῦ σίτου δὲν ἦσαν ἄγνωστα κατὰ τοὺς μεμακρυσμένους ἐκεῖνους χρόνους. Ἡ ἰλις τῶν λιμνῶν διεσώθη ἡμῖν πλακοῦντας πεπλατυσμένους καὶ ατρογγύλους, κατεσκευασμένους ἐκ χονδρῶ ἀλεύρου, διεσώθησαν δὲ καὶ ξηρὰ ἄπικα καὶ μῆλα. Ἐπίσης ἔζων μετ' αὐτῶν εἰς τὰς ὑπὲρ τὰ ὕδατα μεταωριζόμενα ἀσφαλεῖς κατοικίας των καὶ ζῶα, οἷον ἵπποι, πρόβατα καὶ βόες. Ἐκ τούτων συναγεται, ὅτι ἡ ἡὼς τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ ἀνέτειλεν ἐν ἐποχῇ πολλῶ προγενεστερῇ τῆς εἰσβολῆς τοῦ Καίσαρος εἰς τὴν Γαλίαν. Περὶ τούτου δὲ δυνάμεθα νὰ πεισθῶμεν ἐκ τοῦ γεγονότος, ὅτι αἱ λιμναῖαι πόλεις ἐκτίστησαν κατὰ τὴν λιθίνην ἐποχὴν, ἣν διεσώξατο πολιτισμὸς, οὕτινος τὰ ἐργαλεῖα εἰσὶ κατεσκευασμένα οὐχὶ ἐκ λίθου, ἀλλ' ἐξ ὀρειχάλκου, βραδέως δὲ καὶ μετὰ δυσχερεῖς προσπάθειας οἱ ἄνθρωποι ἐπενόησαν τὰ σιδηρὰ ἐργαλεῖα καὶ σιδηρὰ ὄπλα, δι' ὧν οἱ Γαλάται ἀντέστησαν εἰς τὰς ῥωμαϊκὰς λεγεῶνας.

Ἐν Νεοβοράκῳ ἐσχηματίσθησαν ἄχρι τοῦδε ἐπτά ἐταιρίαι ἔργων ἔχουσαι τὸν διὰ τοῦ ἠλεκτρικοῦ φωτὸς φωτισμὸν. Τὰ κεφάλαια αὐτῶν ἀνέρχονται εἰς τριάκοντα ἑκατομμύρια φράγκων. Ἡ ἀρχαιοτάτη καὶ σπουδαιοτάτη τῶν ἐταιριῶν τούτων ἀνέλαθεν ἥδη τὸν φωτισμὸν τῶν σιδηροδρομικῶν σταθμῶν, θεάτρων καὶ ξενοδοχείων, τοῦ κεντρικοῦ ταχυδρομείου καὶ τοῦ ὑποβρυχίου σιδηροδρόμου τοῦ Οὐλλῶνος. Ἐτέρα ἐταιρία φω-

τίζει τοὺς δημοσίους κήπους καὶ περιπάτους. Τρίτη ἐταιρία, ἣς προϊσταται ὁ διάσημος ἐφευρετὴς Ἔδισον, ἐπιχειρεῖ ἥδη τὰς προπαρασκευαστικὰς ἐργασίας πρὸς φωτισμὸν διαφόρων ἄλλων μεγαλοπόλεων.

Ἐν τῶν μελῶν τοῦ ἀγγλικοῦ Κοινοβουλίου κατήρτησε τὴν ἐπομένην στατιστικὴν περὶ τῆς καταστάσεως, ἐν ἣ διατελεῖ ὁ ἔγγαμος βίος ἐν Λονδίῳ καὶ τῇ κομητείᾳ Middlesex.

Γυναῖκες παραιτήσασαι τοὺς συζύγους των 1, 872. Ἄνδρες παραιτήσαντες τὰς συζύγους των 2, 371. Διαζύγια 4, 720. Ἀνδρόγυνα διαπληκτιζόμενα αἰωνίως 191, 023. Ἀνδρόγυνα ζῶντα ἐν ἀμοιβαίᾳ ἀποστροφῇ, ἣν κρύπτουσι ἀπὸ τὰς ὀφθαλμοῦ τοῦ κόσμου 162, 315. Ἀνδρόγυνα ζῶντα ἐν πλήρει ἀδιαφορίᾳ πρὸς ἀλλήλους 510, 152. Ἀνδρόγυνα εὐτυχεῖ κατὰ τὸ φαινόμενον 1, 102. Ἀνδρόγυνα σχετικῶς εὐτυχεῖ 115. Ἀνδρόγυνα πράγματι εὐτυχεῖ 12.

Ἐν Νέᾳ Ὑόρκῃ συνέστη ἐπ' ἐσχάτων Ἐταιρία τις, ἣς σκοπὸς εἶνε ἡ βελτίωσις τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων ὑπὸ φυσιολογικῆν ἐποψίν. Ἡ Ἐταιρία αὕτη ἐν τῇ γενικῇ αὐτῆς συνελεύσει ἐψήφισεν ἵνα ἀπευθυνθῇ ἀναφορὰ πρὸς τὴν Κυβέρνησιν, ζητοῦσα τὴν σύστασιν ἐιδικῆς Ἐπιτροπῆς, ἣς ἔργον ἔσται νὰ ἐξετάζῃ πάντα μέλλοντα γάμον καθ' ὅλην τὴν περιφέρειαν τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν, τότε δὲ μόνον νὰ ἐπιτρέπη τὴν τέλεσιν αὐτοῦ, ὅταν ἀμφότερα τὰ μέρη ἀποδεικνύονται καλῶς ἔχοντα ὑπὸ τε φυσιολογικῆν καὶ ἠθικῆν ἐποψίν. Τῆς Ἐπιτροπῆς ταύτης τὰ μέλη θὰ λαμβάνωνται ἐξ ἀμφοτέρων τῶν φύλων.

Τὸ ἀκόλουθον ἀστειὸν γεγονός ἀναφέρει παρισινή τις ἐφημερίς:

Ἀπὸ τῆς καθιερώσεως τῶν ἐπὶ ἐνεχυρῶ δανείων ἐπὶ πολλῶν καὶ ποικίλων βεβαίως πραγμάτων ἐγένοντο δάνεια — ἐπὶ ὀρολογίων, ἐπὶ ἐνδύματων, ἐπὶ στρωμάτων, ἐπὶ παντὸς τέλους· ἀλλ' οὐδεὶς ποτε ἐφαντάσθη νὰ ἐνεχυριάσῃ τὴν γυναῖκά του, καὶ τοῦτο κατ' αὐτὴν τὴν ἡμέραν τῶν γάμων του.

Ἐν τούτοις ὑπῆρξεν ἄνθρωπος συλλαβῶν τὴν κἀπως ἄγρικον ταύτην ἰδέαν, ἥτο δὲ ὑπάλληλός τις ἐν Ηικρισίῳ, ὅστις μετὰ τὴν τελετὴν τοῦ γάμου του, προσενεγκὼν πλούσιον γεῦμα εἰς τοὺς προσκεκλημένους ἐν τινι ἐστιατορίῳ, δὲν εἰδίστασε νὰ εἴπῃ πρὸς τὴν ξενόδοχον:

— Κύριε, σᾶς ὀφείλω 117 φράγκα καὶ 25· ἀλλὰ δυστυχῶς βλέπω ὅτι ἐλησμόνησα τὸ παρτιφῶλε μου. Ὅμως ἰδοὺ ὁποῦ μένει ἐδῶ ἡ γυναῖκά μου, σὲ μισὴν ὥραν ἐπιστρέφω καὶ σᾶς φέρνω τὰ χρήματα.

Ὁ ξενόδοχος πλήρης ἐμπιστοσύνης, ἀφίνει νὰ φύγῃ ὁ γαμβρὸς καὶ οἱ προσκεκλημένοι, καὶ κρατεῖ τὸ ἐνεχυρὸν φέρον τὴν νυμφικὴν στολήν καὶ τὰ γαμήλια ἄνθη. Ἀλλὰ ἡ νύξ ἔρχεται καὶ οὐδεὶς φαίνεται. Ἡ δυστυχῆς νέα, κατατελιμμένη καὶ δακρυρροοῦσα, ἀναγκάζεται νὰ κατακληθῇ ἐν τινι

δωματίῳ τοῦ ξενοδοχείου, ἐνθα ἐκλειθῶθη καλῶς. Ἀνατέλλει ἡ ἐπιούσα, ἀλλὰ καὶ πάλιν οὐδεὶς παρουσιάζεται, καὶ, ἵνα μὴ μακρηγορῶμεν, ἔκτοτε οὐδὲ ἔχνος ἐφάνη που τοῦ περιέργου γαμβροῦ. Ἡ δὲ ἐγκαταλειφθεῖσα, μὴ ἔχουσα οὔτε γονεὶς οὔτε συγγενεῖς ἵνα ζητήσωσιν αὐτήν, οὐδένα τέλος εἰς θνὰ προσφύγη, ἠναγκάσθη νὰ μείνῃ εἰς τὸ ξενοδοχεῖον ἵνα πορίζεται τὰ πρὸς τὸ ζῆν ὑπηρετούσα εἰς τὸ μαγειρεῖν, ὅπου καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν ἀναμιγνύει τὰ δάκρυά της μὲ τὴν σούπα, τὴν ὁποῖαν παρασκευάζει.

«Ὁ πολὺς Ἀμερικανὸς Ἐδισὼν ἀξίωμα αὐτοῦ ἔχει τοῦτο· «Τὰ πάντα εἰς τὴν ἐπιστήμην». Καὶ τοῦτο μὲν φυσικόν, ἀλλ' ἡ πρὸς τὰ ἐγκόσμια ἀδιαφορία αὐτοῦ καταντᾷ ἐνίστη ὑπέμετρος, ὡς μαρτυρεῖ τὸ ἐπόμενον ἀνέκδοτον·

Τὴν ἐσπέραν τῶν γάμων του — καὶ σημειωτέον ὅτι ἐγένοντο ἄνευ τῆς παραμικρᾶς πομπῆς — λέγει πρὸς τὴν γυναῖκά του·

— Ὑπάγω νὰ δώσω μιά ματιὰ εἰς τὸ ἐργαστάσιον· μίαν ἀπλὴν ἐπιθεώρησιν καὶ ἐπιστρέφω.

Εἰσέρχεται εἰς τὸ μηχανουργεῖόν του καὶ ἐν τῷ ἅμα καταλαμβάνεται ἀπὸ τὸ πάθος τῆς ἐργασίας, καὶ ἀρχεται χειριζόμενος τὰ προσφιλή καὶ πολυποικίλα ἐργαλεῖά του.

Εἶχε παρέλθει ἡ μία μετὰ τὸ μεσονύκτιον, ὅτε εἰς τῶν παραθύρων παρατηρήσας πῶς εἰς τὸ ἐργαστάσιον, καὶ προσδραμῶν βλέπει τὸν Ἐδισὼν βεβουθισμένον εἰς τὰς ἐρεῦνας του.

— Καὶ ἡ γυναῖκά σου, ταλαιπῶρε; φωνάζει πρὸς αὐτόν.

— Ἄ! ἀλήθεια, τὴν εἶχα λησμονήσει!

* Ἄλλο χαρακτηριστικὸν τοῦ Ἐδισὼν:

Εἶς τὰ δύο αὐτοῦ τέκνα ἔδωκε τὰ ὀνόματα **Dot** καὶ **Dash**. Τούτων τὸ μὲν πρῶτον σημαίνει *στιγμή*, τὸ δὲ ἄλλο *παῦλα*, ἦτοι τὰ δύο σημεῖα τῆς τηλεγραφικῆς γραφῆς.

Ἐσχάτως εἰς τῶν ἐν Λονδίῳ προξένων ἔλαθε παρὰ τῆς Κυβερνήσεώς του τὴν εἰδησιν ὅτι γυνὴ τις ἐκ τοῦ τόπου του, κατοικοῦσα ἐν Λονδίῳ, ἐκληρονόμησε περιουσίαν ἐνὸς ἑκατομμυρίου.

Πρὸς ἀνέυρεσιν τῆς εὐτυχοῦς κληρονόμου ὁ πρόξενος προστρέχει πρῶτον εἰς τὰς ἐφημερίδας, ἐν αἷς δημοσιεύει γνωστοποιήσεις ἐπὶ γνωστοποιήσεων. Ἀλλὰ τῆς γυναικὸς μὴ παρουσιαζομένης, ἀπευθύνεται τελευταῖον εἰς τὴν ἀστυνομίαν.

Ὁ ἀστυνόμος παραγγέλλει ἕνα τῶν καλλιτέρων αὐτοῦ ἰχνηλατῶν νὰ ἀναζητήσῃ τὴν γυναῖκα ὑποσχόμενος γενναίαν ἀμοιβήν.

Ὁ ἀστυνομικὸς πράκτωρ ἐπιλαμβάνεται τοῦ ἔργου, μετὰ ἕνα δὲ μῆνα παρουσιάζεται εἰς τὸν προϊστάμενόν του.

— Λοιπὸν, ἡ γυναῖκα;

— Τὴν εἶρα, κύριε ἀστυνόμε.

— Πολὺ καλὰ. Ποῦ εἶνέ την;

— Εἰς τὸ σπητιῖ μου· χθὲς τὴν ἐπῆρα γυναῖκα!

Ἡ περὶ τὸν κόσμον περιοδεία ἀντὶ λεπτῶν δέκα ἐπετέχθη ἐσχάτως διὰ ταχυδρομικοῦ δελταρίου, μάλιστα δὲ ἐντὸς 7 ἑβδομάδων. Ὁ ἱατρὸς κ. Β. ἐξάπεστειλε τὴν 29 Ἰουνίου ε. ε. ἐπιστολικὸν δελτάριον ἐκ τῆς πόλεως **Coire** (Ἐλβετίας) διευθυνόμενον πρὸς ἑαυτὸν καὶ εἰς **Coire**. Τὸ δελτάριον τοῦτο θὰ ἐλάμβανεν οὗτος ἀναμφισβόλως ἀθημερὸν ἢ καὶ τὴν ἐπαύριον, ἐὰν δὲν περιεῖχοντο ἐν αὐτῷ πληροφορίαι τινές. Ὁ ἱατρὸς δὴλα δὴ ἴσως ἀριστος γεωγράφος ἐσημείωσεν ἐπ' αὐτοῦ· **Via Basel, Havre, Port-Saïd, Calcutta, Jokohama, S^t.Francisco, New-York, Hamburg**, γερμανιστὶ δὲ καὶ γαλλιστὶ παρεκάλει ἄπικτας τοὺς ταχυδρομικοὺς ὑπαλλήλους λευκοὺς τε μέλανας καὶ χαλκόχρους νὰ ἐξαποστείλωσι τὸ δελτάριον αὐτοῦ εἰς τὸν πρὸς θνὸρον.

Τὴν 22 Αὐγούστου μετ' εὐτυχῆ περὶ τὸν κόσμον περιοδείαν τὸ δελτάριον ἐπανεῖδε τὴν **Coire**, πεποιημένον διὰ παντοίων ἀριστείων, τουτέστι τῶν σφαγίδων τῶν διαφόρων ταχυδρομικῶν σαθμῶν. Ἀπόδειξις πασιφανῆς ὅτι οἱ ταχυδρομικοὶ ὑπάλληλοι εἰσὶ πανταχοῦ πρόθυμοι καὶ εὐσυνείδητοι.

Γερμανὸς τις ἐδημοσίευσεν ἄρτι ἐν Λειψίῳ βιβλίον περὶ Πέτρου τοῦ Μεγάλου συνταχθὲν ἐπὶ τῇ βᾶσει ἀνεκδότων μέχρι τοῦδε ἐγγράφων. Τοῦ βιβλίου τούτου τὸ πρῶτον κεφάλαιον πραγματεύεται περὶ τῶν θρησκευτικῶν μεταρρυθμίσεων τοῦ τσαροῦ. Ἐξ αὐτοῦ δὲ λαμβάνομεν τὸ ἐπόμενον ἀνέκδοτον, ὅπου καταδεικνύει τὴν μεγάλην ἀμάθειαν, ἐν ἣ διατέλει ὁ ῥωσσικὸς κληρὸς ἐπὶ Πέτρου τοῦ μεγάλου.

Ὁ αὐτοκράτωρ εὐρισκόμενος ἡμέραν τινα ἐν τινι μοναστηρίῳ, εἶπεν εἰς τὸν ἡγούμενον· «Νομίζω πῶς καλὸν εἶνε νὰ ἐπιτρέψῃτε εἰς τοὺς μοναχοὺς τὸ κάπνισμα, τὸ ὁποῖον θὰ τοὺς διασκεδάξῃ, ἀνακουφίξῃ, καὶ δὲν θὰ τοὺς κτυπᾷ εἰς τὸ κεφάλι, ὡς ἡ μπίρα, τὸ κρασί καὶ τὰ ἄλλα ποτὰ, τὰ ὁποῖα τοὺς γίνονται ἀφορμὴ εἰς τόσα ἐλαττώματα καὶ τόσας παρεκτροπὰς.

Ἡ συμβουλή σας θὰ ἦτο ἐξαιρετος, Μεγαλειότατε, εἶπεν ὁ ἡγούμενος, ἂν ἡ Γραφὴ δὲν ἐμπόδιζε ῥητῶς τὴν χρῆσιν τοῦ καπνοῦ. Ἡ Γραφὴ λέγει: Ὅχι τὰ εἰσερχόμενα, ἀλλὰ τὰ ἐξερχόμενα φέρουσι τὴν ἀμαρτίαν. Ἀλλὰ τὸ κρασί καὶ τὰ ποτὰ εἰσέρχονται εἰς τὸ στόμα, ἐνῶ ὁ καπνὸς ἐξέρχεται.

Κατὰ τὴν γενομένην ἀπογραφὴν, ὁ πληθυσμὸς τῆς Βουλγαρίας ἀνέρχεται εἰς 1,998,600 ψυχάς. Ἐκ τῶν πόλεων πολυανθρωποτέρα εἶνε τὸ Ρουτοῦκιον ἀριθμοῦν 26,867 κατοίκους. Μετ' αὐτὸ ἔρχεται ἡ Βάρνα καὶ τρίτη ἡ Σοφία, ἔχουσα 20,541 κατοίκους.

Τὸν ἀτυχοῦντα σώζει ἡ ἐλπίς.

Εἰς ἀναμνηστικόν.